

Адыгеим и Парламент июбилей хигъэунэфыкыгъ

(Икъеу).

— Къэралыгъо Советым — Хасэм изыгузъекъэгъу пэлчь идепутатхэм яшъярлыхэр гутиныгъэ фырягу амыгъ-цакъэштыгъэу, правовой лъэпсэ тэрээ щымылагъэмэ, республикэм хэхъоныгъэ инхэр ышыншүүтгъагъэп, — къыуагъ АР-м и Лышъхъэ. — Парламентыр республикэмэ ятарихъ зэпхыгъ. Адыгеир ыльякъо зэртеуцогъэ едзыгъохэр зэкэ

законуу депутатхэм аштагъэхэм къащыгъэльэгъуагъэх.

Депутатхэмэр хэбзэ гэцэкъэ-кло куулыкъухэмэр зэпэблагъэу зэрээдэлажъэхэр ишыагъэкъ сид фэдэ гумэгъигуу Адыгеим къязэпичын зэрилькъигъэр Къумпыл Мурат къыхигъэшыгъ.

— Зэкээмэ анахъ шъхъаэр лъэпкъ зэфэшъхафыбэу ти-республике щыпсэухэрэм азыфагу зэгүрүоногъэрэз мамырныгъэрэ зэрильыр ары.

Хэбзэихъухъан юфышхом зилахъ хээвильхъагъэхэм, республикэм ипарламентаризмэ итарихъ икъежжаплэз ىутыгъэхэм лъэшэу тызэрафэрэзэр къыкъээгъэтхымэ сшоигъу. Апэрэ зэйгъэлэгъухэм ядепутатхэм правовой лъапсэу ашыгъэр ары экономикэм, социальнэ лъэныкъом хэхъоныгъэхэр ашынхэмкэ, къалэхэр, къоджэ псеуплэхэр зэтэгъэпсихъагъеху, ахэм адэс-

хэм щылкъэшүү юэнымкэ непэ зишуагъэ къаклорэр, — къыуагъ Къумпыл Мурат.

Къэралыгъо Советыр — Хасэр мэхъэнэшхо, осэ ин зиэ хэбзэихъухъ куулыкъо зэрэштыр республикэм ишащэ къыхигъэшыгъ. Юфэу ашлэрэр шъхъэхыгъэу къегъэлэгъогъэнэр, цыфхэм зэпхыногъэ адыярээнэр, хэбзэгъэуцун юфыр лъэхъаным диштэу гъэпсигъэнэр ары Парламентыр эшээшүү ашыгъ щитхэр. Хэбзэ гэцэкъэкло куулыкъухэм апэблагъяу юф зэрэдашэрэм ишыагъэкъэ пшэрэль пстэури пхырышыгъэ мэхъу.

Унашьоу Парламентыр щаштэхэрээр цыфхэм ящылакэ нахьышу хъуным, социальнэ ухуумэгъэнхэм зэрэфэорышэхэрээр, цыфхэм зэпхыногъэу адыярээр лъагъэктэнэм, ахэм яеплъыкъэхэм ашыгъозэнхэм, къыдалытэнхэм мэхъянэшхо зэрилэр Лышъхъэм къыхигъэшыгъ. Нэжь-лужхэм, сэкъатныгъэ зилэхэм, сабый ибэхэм, зигъот макъэхэм, сабыибэ зыптурэ унагъохэм анахъэу анаэ атэргэштэнин фаеу зэрэштыри къыкъигъэтхыгъ.

— Законхэр цыфхэм къагурыхъоу гъэпсигъэнхэм, ахэм ящылакэ нахьышу хъуным, республикэм хэхъоныгъэхэр ёшынхэм афытегъэпсихъэгъэнхэ фае. Къэралыгъо политикиу тихэгъэгу ильыр ары

анахъэу зыфэгъэзагъэр, — къыхигъэшыгъ Къумпыл Мурат.

Псалъэм ыужым АР-м и Лышъхъэ иунашьоу къэралыгъо тиныхъ кызыгъагъэшьохъэхэм ар къэзыушхъатыре тхыльхэмэр бгъэхальхъэхэмэр Къумпыл Мурат аритыжыгъэх. «АР-м изаслуженэ псеольэш» зыфиорэр кыфагъэшьохъаша Адыгэим и Парламент идепутатэу Алексей Корешкиным, АР-м изаслуженэ экономист хъугъэ депутатэу, «ТНС энерго Кубань» зыфиорэр икъутамэ Ермэхъяблэ щылэм ищащэу Шъхъэлэхъо Мурат, «АР-м изаслуженэ тренер» цэр кыфагъэшьохъаша депутатэу Джастэ Вячеслав.

АР-м и Лышъхъэ ирэзэныгъэ тхыльхэр кыфагъэшьохъаша депутатэу Елена Москаленкэм, Къэралыгъо Советым — Хасэм и Аппарат иправовой Гъэорышилээ ищащэу Людмила Скабала, Аппаратын илофхэм афэгъэзгъэ Гъэорышилээ илаа изэхэшэкло отдел илофышилэу Трамэ Светланэ.

Джащ фэдэу Къэралыгъо Советыр — Хасэр зызэхашаагъэр ильэс 30 зэрэхъуяа фэш кыфагъэшьохъаша депутатэу Владимир Нарожнэм.

ХҮТ Нэфсэт.

Сурэтэу А. Гусевым тирихыгъ.

Шушлэ Іэпылэгъур лъагъэкъуатэ

Адыгэим, Урысюем инэмийк шьолырхэм афэдэу, Донбасс, Херсонскэ ыкъи Запорожскэ хэкухэм ашыпсэухэрэм шушлэ Іэпылэгъу ареты.

Гущылэм пае, Адыгэ Республикэм джырэкээ зыфигъэзагъэр Херсонскэ хэкум и Геническэ район хэхъоныгъэ ышынхэмкэ ыкъи а чыплэрэ зыпкъ игъяуцожыгъэнхэмкэ дэлэпилээнэр ары. Адыгэим и Лышъхъэ Къумпыл Мурат пэшненгъэ дызэрихъээ зофтхъабзэхэр зэшүүахых. Партиеу «Единэ Россиям» ишьольыр къутамэ а юфхэм ягъэцкээн фэгъэзагъ.

Мы лъэхъаным Адыгэим ыццэкэ специалист купым Геническэ районым юф щешэ, чыплэрэ администрацием лъэнинь зэфэшхъафхэмкэ методическэ ыкъи уччэжъэгъу Іэпылэгъу реты. Іэпылэгъу ящылагъэр зыфэдизыр агъэунэфынам пае чыплэрэ социальнэ-экономическэ лъэнинькомкэ изытэт зэрэгшашэ, зэкэми апэу зэшохыгъэн фэе пшэрэльтэй щитхэр агъянафэх, социальнэ учрежденияхэм, псэуальхэм, транспорт ыкъи инженер инфраструктурэм къыхибултэхэрэм язытэт зэрэгшашэ.

Адыгэим и Лышъхъэ ильо зэрэгшагъуяа тетэу а районым щылпсэурэ зыфхэу чыплэрэ зэжъу ифагъэхэм апае шушлэрэ республикэм щауухъазыры. Аш фэдэтонн 20 фэдэз хъурэм иапэрэ партие Мыекъуапэ ыкъи Геническэ ежъагъ.

Геим защиухъэу зыпарэки къыхэхкыгъэп. Тэ дэгъоу къыдгурэо игъом пэ афэщэнинам ыкъи ящылакэ Іэпылэгъур яптынам мэхъанэу илэр», — къыуагъ Къумпыл Мурат.

Шыгу къэтэгъэкъыжы: мы мафэхэм шушлэ Іэпылэгъу а районым ращэжъагъэм нэмийкэу гъэтхапэм къыщыублагъэу ДНР-м ыкъи ЛНР-м ашыпсэухэрэм апае шушлэ тонн 86-рэ афарагъэшагъ.

АР-м и Лышъхъэ ипресс-къулыкъу

Бжыхъасэхэм яхуу жыкъ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ зычэйт унэм Адыгэим иминистрэхэм я Кабинет изэхэсигъ щыкъуагъ.

Адыгэим и Лышъхъэ Къумпыл Мурат пшэрэль зэрэшигъэгъэм тетэу зэхэсигъор зэрищаагь республикэм и Премьер-министрэ ишьэрэлхэрэ зыгъэцкээрэ Къэрэшэ Анзаур. Зофтхъабзэм джащ фэдэу хэлэжьагъ АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр. Юфышохъо зытегүүлэхээ юкъэ ашыгъигъ лэжыгъэм иуухыжын зэрэклорэр.

Адыгэим мэкъу-мэшымкэ иминистрэу Къуанэ Анзаур къызэриуагъэмкэ, 2022-рэ ильэсм бжыхъасэхэмэр гъэтхасэхэмэр гектар мини 106-м ехъу аубытгъ.

Муниципальне образование пстэуми хъэр ашыуахыжыгъах. Пстэумки тонн мин 55,2-рэ ыуахыжыгъ, зы гектарын гуртымкэ центнер 50,4-рэ кырахыжыгъ. Рапсам иуухыжыни ыкъэм фэкло. Гектар 10546-рэ ыуахыжыгъах, ар зэкэ ыуахыжын фаеу щытим ипроцент 99,6-рэ мэхъу. Къэнэгъэ гектар 45-м иуухыжын бэдээгъоум и 30-м нэс аухышт.

Коцым иуухыжын республикэм имуниципальне образование пстэуми ашэкло, мы тхъамафэм ыкъэм нэс мэгугъэх зэкэ аухынэу. Бэдээгъоум и 28-м ехъулэу къызэрэгтэйгъэмкэ, гектар мин 71-м ехъумэ лэжыгъэр ашыуахыжыгъ, къэнагъэр гектар 12803-рэ.

Чыгу гектар мини 108,4-м арагъэкъуяа гъэтхасэхэм язытэт хэушхъафыгъэу къыщыуцгъуяа. Къуанэ Анзаур къызэрэгтэйгъэмкэ, мы ильэсм хъацэ-плацихэр зэрэхэм умыгъэгумэкын пльэкырэп. Муниципалитетхэм пшэрэль афашыгъ лэжыгъэр къузхумэгъэным пае игъом обработкэ ашынхэу.

Къэрэшэ Анзаур республикэм мэкъу-мэшымкэ и Министерствэрэ муниципальне образованиехи хадмиинистрациихэмэр пшэрэль афишыгъ тхъамафэм ыкъэм нэс бжыхъасэхэр ыуахыжыгъиэнхэмкэ ишылакэгъэ юфтыхъабзэхэр зэрэхъанхэу, мэфэ ошухэр амал зэрилкэ нахь дэгъоу къызфагъэфедэнхэу.

Аш нэмийкэу социальнэ фэлэ-фашэхэм ягъэцкэнкэ, къэралыгъо учрежденихэр машом щуухумэгъэнхэмкэ, федеральнэ субсидиехэр гъэфедэгъэнхэмкэ юфтыхъабзэхэр зэрэхъанхэу, мэфэ ошухэр амал зэрилкэ нахь дэгъоу къызфагъэфедэнхэу.

АР-м и Лышъхъэ ипресс-къулыкъу

ІЭППЫШ Бибарс:

«Іэмал имыІэу адыгэбзэкІэ унэм дыщыпсэльэн хуйт»

Ильэсийкэ узэлбэкыжмэ, Сирием кынэпхүүкыжа адигэ щалэ Іэпээсэ, егъэджаклуэ, музыкант Іэппыш Бибарс Адэжь Хэкум кынгээзжу кызыртыхээзгээр ду гуапэш. Ар үүехү зэмьлэужыгтуухэмкэ зэфлэк зилэ щалэш. Щэнныгъэм имызакьюу абы льэпк щэнхабзэми хэльхьэнгэ хуещ, адигэ үүерыхуатэр едж, цыхубэ уэрэдыжыхэр егъэзащэ, пасэм ажэгьяфэхэм къагъесбэпу щита нэклиупхуухэр егъэхъэзыр.

Сирием и къалащхъэ Дамаск
къышальхуаш Бибарс. Курыйт
еджаплэ нэүжым, Дамаск къы-
шиухаш педколледжым индкъиль-
зыбзэмкэ и факультетыр. И
щэнэгъээм щыпищац сабийхэмрэ
щалэгъуалэмрэ зэрырагъаджэ
лэмалхэм щыхагъэгъуазэ кол-
педжым. Иужькэ курыйт еджа-
плэ индкъильзыбзэмкэ мазих-
кэ ширьяджаш.

Инджылызым кыкта Іәштәгээлүүм джегуктээ зэмүлтээжүйгүйхэр къебгъесбэлүүрэе еджаклуухам щэнгүйзээ зэрабгъедэлхъэнуум төгъөщяа и курсхэмрэ мастер-классхэмрэ Сирием кынчычтызызээлихим, Іэппышри абыекууллаш икili ар къыхуяа щэлэаш къалэхэмрэ къуажэхэмрэ щыщ ныбжышилэхэр егъеджэнымкээ. Кынчычныемышылауэ, Бибарс мазихкээ жыджэру хеташ Англием, Шотландилем, Сирием инджылызыбзэр ныбжышилэхэм, балигхэм зэрэбгъеджынуум таухуа йуэхуа бъэддыхъякцэхэр зи лъабжээ мастер-классхэр тынным ехъэлла волонтёр лэжьыгъэм. Кыкылэльыктуу ар Хъэрэп Эмират Зэгуэтхэм күүри, аутизм узыфэ зыпкырыт сабийхэм я узыншагъэр егъефтилкууним, ахэр гъащим хэгъэзэгъэным таухуа лэжьыгъэм ильеситкээ пэрыташ. Апхуудээ Иорданием и Сабий центрым палъэ күнчкээ щылэжькаш, джегуктээ Іэмалхэр къебгъесбэлүүрэе цыкылхэм щенгүйзээ зэрабгъедэлхъэнуум төгъөщяа.

2010 гъэм япэу Іэппыш Бибарс Хэкум къыщыкүүзжам гупыж иштат адэжь щынальэм къигъээзжыну. Иккى мыгувзэу къехбуллащ и хуэлспалэр, Сирием къыщыхяя заузем пыныштэу и щыхъэр къыхихын хуей щыхъум. 2012 гъэм и къуэшым и гъусэу абы Къэбэрдей-Балькъэрим къигъээзжат, арщхъэкіл репатриантхэр ди щынальэм зэрышыпсэуну квотэхэм я пальэр циухым, Адыгей Республикин щыпсэуну хуит зыкъригъэштат, ауэ Бибарс ныбжъэгъухэр щилэхъуа Налшык къэклүүжмэ нэхъ къицтащ, нэгъуэнд щыпшэхэм къицэлхүүкъыяха ди лъэпкъэгъухэм щы хухахынним и йүэхукіл щыпшэхэм «Пэрыт» хасэм жыджэру хэтхэмрэ щызэгүрүүзум. 2014 гъэм Іэппыш Бибарс къраташ къэралым палье къыхыхыкіл щыпсэуну хуит эншиш түчтэй (вид на жительство).

зыщи тхыль (вид на жительство).
— Адыгэхэр хъэрыйхэм, курдхэм, нэгъуэшл лъепкъхэм фыуэ яхозагъе, ауэ хэхэсхэм я ѡэнхабзэр яхъумэжынам гуьуехъ күед пышлаш, Хэкум зэрыпэлэшэм къычакъи. Зи ангардъуб-

зэкэ пасльэхэр куэдкэ нэхъ
мащэц. Си щхъэкэ си кэн
къиклауэ къызольтгэр адыгэбзэр
флыуэ зэрысщэм папщэ. Абыкэ
флыщэр зэйр си адеращ, сыйту
жыплемэ къытхуигъеуват ӏемал
имылэу адыгэбзэкэ унэм ды-
щыгсэльну. А унафэм дебакьуэ-
мэ, удын къэдлэжырт. Нэхъыбэу
клахэ диалектырт сыйзэрыгсальэу
щытар, ауэ сыйкъекуэжа нэужь,
къэбэрдей диалектри тыншу
зээгъещащ, — жэлэ Бибарс. —
Сирием шыэкъым тъэлкь машэ-

хъяуаэ адыгэ хабзэм теухуа
къехутэныгъэхэр ирегъэкlyэл,
пасэм къыддекlyэлъы щита,
ящыгъупщэжа дауэдапщэхэр
къэгъэшфэрэшжэхынъм яужь итщ.
Псалъэм папшэ, адыгэ ажэгъа-
фхэм бжэн тепльэ зи!э я
нэклуулыкъуэхэр зеращымъ зыши-
Гъэгъуэзэжаш.

— А нэхүүлүүхээхэм хуабжуу сыдахьэаш. Нобэ ахэр зэралэцш! Эхужары сфэгтээш! Эгтэйнэнд. Хъянцэгуущэм и мыхъянэр си анэм къынсхүү! Уатажаш ачаа

Бибарт и ләжыыгъэхэр щигъэлльзгъуащ Ткаченкә Андрей и цлэр зезыхъе Сурэтышл гъузаджэхэмкіэ музейм. Абы и муратдщ и һәдакъе къыштәкіла нәкүупхъуэхэр нәгъуэшл къаләхәми утыку къышрихъяну. И һәркіл хъэләмэтхәм адыгәмә къаззарыкъерихымр лъәпкѣ һуэрлыатәм ижъ къаззарыщлхумр къадекъуэу, гуапәш дуней псом щикъухъя ди лъәпкъельгъухэр, дәнә щыплә къышыхутами, пасәрәй ҳабзар ли ногам къынзара-

А псом кыздэкүүз Бибарс и псэм зезигъэуж жүэхүү кынгылтыр эр лъяпкүү журышатар эзриджырш, пасэрэй уэрэдыхыжым зэридахъэхырш. Гъукэ Замудин зи художественэ унафэш!, Адыгей Республиком и «Жыу» ансамблими хэтац ар. Хэкум къэкүүжка нэужь, ар яхыихащ адигэ уэрэдхэр зыгъэзащ! Э Къуэдзокүү Тимур, Хъалилэ Булат, Хъэццыкүү Башир, Васильев Тамерлан, Шеуджэн Алан сымэ зыхета «Хъэгъэудж» гупым. Кыккэлтыкүүзу 2019 гъэм къызераагъепещаш «Джэрэлдэж» жүэриятэ гупыр. Абы ягъэзащ! Эхэм яшыщ 1911 — 1913 гъэхэм щыла, куэдым яшш! Эхуухаа уэрэдыхыжэр. Язынын-къуэхэр — щлопцакүү уэрэдхэр — сымаджэхэр ягъэхъужынным нэхь тегъэшшаш. Адрейхэр хуэшшаш заузм, лыхынхыжэр гъельгэлэним. Хъэгъуэлгыгууз уэрэдхэмэр гъын-базахарни гупынга хуаш!

Гупым и япэ альбомыр илъэ-
ситкілә узәләбыкылжәм кындағы-
каш. Абыхәм зықыышағъель-
гыащ идкыреи гуазджәхәмкә
урисейпсо фестивалхәм, Қын-
мыкъым, Белоруссием, Латвием,
Тыркум, Москва, нәгүеәш! щы-
піләхәм щекүләкla Ѣңхабзә зә-
хыхъяэхәм. Апхуәдәц «Биеннале
современного искусства Север-
ного Кавказа», Fields, «Летняя
платформа» Ѣңхабзә зәүүш!ә
тъәш!әгъуэнхәр, нәгүеәш!хәри.
Иджыри яубзыхуат Москва,
Санкт-Петербург, Европәм кон-
церт щатыну, арщыләкә панде-
мием кынхәкъыу къехъуллакъым.
Гупым онлайн концертхәр кын-
заригъәпәщац Москва щекүләкla
«Боль» фестивалым, Налшык и
«Платформа» арт-залым папш!ә.
«Джэрпәджәк» гупым хәтхәм
дунейпсо утыкухәм зықыышағъель-
гыащ илъэпса-
піләхәр я куәдш.

Бибарс Сирием къынэпхъу-
къыжу хэкухам къыщыкүэжэа
япэ махуэхэм щыщэлдзау щынальэм
и щэнхабзэ гъащэм хэтш. Адыгей Республикаэм и
ансамблхэм ящиц зым макъамэ
еуэу зэрышылэжьам иrogушхуэ.
Налшыки щэнхабзэ проект зэмыл-
лэужуыгъуэхэр щыпхигъэклаш.
Иужьрей ильэситым Бибарс радиом щолажьэ. И тыхыльхэр,
и шыпхууитыр — Сирием, и
къуэшыр — Адыгейм, и адэр
пальэ-пальэктэрэ Налшык къэ-
күэжурэ щопсэу. А псоми кын-
гъэдзыхэркыям Хэкум еклүэлэж
гъуэгур кыхэзыха адыгэ щалэр
икли абы сэбэп зэрышыхууным
хуштэкью зэпытш.

хэм я бээр яджынным ехъэлд
къерал программэ. Ди жагтъэ
зэрхыхуунци, пасэл зыпыль Iүэху
ящцэ мыйхумэ, нэгтъяаццэл зэгүхъэ-
ныгъэхэр, адыгэбээр щрагъэдж
школхэр къызэрэргээпэшыну
хуиткыым. Kluэ аракъэ, сабий
гъэсаплэхэм анэдэльхубээр щрагъэдже-
жыну къыпэрьиуэркъым. Дамаски нэгтъяаццэл
апхуэдэхэр щолажье. Хуабжуу
си жагтъэ мэхъу цыкликхэм щэ-
ныгъэ етынным төхөхүа програм-
мэхэр зэрхизэшгүйүэрэ зэрх-
гүйүмрэ. Аращ егъэджэнэгъэм
и Iэмал зэмэллэужжыгъуэхэм,
бгъэдыхъэктэ щхъэхүэхэм зы-
щихъэзгъэгъуэзам щэдзаплээр
щхъеусыгъуэрэ яхуэхъуари.

— Ди къарукэ мазэ бжыгъэ-
кэ хъэрыбызэкэ журнал къы-
дэдгъэкаш, күэ пэтми и тепльэ-
кли и плыфэкли едъэфлаклууэрэ,
— игу къегъэкыж Бибарс. — Абы
щызэхуэхъесат мастер-классхэм
къекуаллэхэм я лэжыгъэхэр.
Ди жагуэ зэрыхъущи, а йууху-
ри зэпидмыгъэужу хъуакым,
дыпэлтэштыжтэкым.

ТЭППЫШЫМ ИЛЬЭС ЗЫБЖАНЭ

нәкүлупхъуэхэр ящәжыркым. Санкт-Петербург, Москва, Мейкуюапе щылә музейхәм кызылзьгуэтащ апхуэдә нәкүлупхъуэу 6, — жеңе Бибарс. — Ахэр зәращым, зәрагъедаҳә тхылхъэхәм зыхэзгъезгуэзащ. Гу лысташт дыгъэ, цыху, йөлтүйн тепльэ зиләхәм, нәгъуәщүхәми күэду узэрихъэлләм. Ахэр я нәшшәнэт, нәгъуәшшү жылпәмә, я щлагыбзэт мәкүмәшым, гъавә бәв къехъелләнүм, узыншагъэр егъәфләкүенүм хуәшһа дауәданпщәхәм.

Іәпшым и хүэпсап! езым
нәкүлупхуяэхэр иштынууи. Нал-
шык щыц и ныбжээгүхэу Хъа-
лилэ Миланэрэ Кхъуэжэй Дианэрэ
и дэлэптикуяэгүү упшэ щыным
зыхигъэгүүэзащ. Іәпээсэм езым
бгъедэль یезагъэр абы хиухуэ-
нәжри къигъещаш нәкүлупхуэ
телььиджэу 23-рэ, упшлэр, цыр,
фэр къигъэсэбэпри. Ахэр игъе-
щээрэштэжаш адыгэм я дежкіэ
къэхүкъкаашэ в нэцэнэ мыхэнэ
зиле сурэт зэмьлэужыгъуэхэм-
кіэ, лъэпк дамыгъэхэмкіэ,
тхъэгүхэмрэ үзүгъенхэмкіэ.
Илгээтилэе чадаа бахчын хам-

Ильэситкэ узэлэбэкыжмэ,

«Сыкъэкъожыгъэкъ слытэрэп, Хэкум сищыш шыпкъ...»

Едыдж Гушъау — лъэпкыр зэрыгушхорэ Къэралыгъо академическэ къашъокъо ансамблэу «Налмэсым» исолист, икъашъокъо пэрытхэм ашыц. Ильэс 11 хүргээ аш ишынэныгъэ лъэпкъ кашъом епхыгъэу «Налмэсым» зыхэтыр. Кыгъэшшэгъэ ильэс 32-м щыщэу 21-м Адыгейим щэпсэу, щэлажъе, лъапсэ щыпхыреши. Шуашэу, дахэу лъэпкъ кашъом исэнэхьат кыздэхъурэ, рилэжъэрэ къашъокъо хыалэмэт.

Гушъау Тыркуем ит къалэу Анталие къышыхъугъ. Ятэу Едыдж Мэмэт апэ Хэкум къэклижъигъэмэ ашыц. Бээ зэгъэшэн гупчэй «Активым» ипац. Гушъау ильэс нахь ымынбыжъэу янзу Севиль апэрэу ар Хэкум къышагъяга. А уахтэм бэрэ Адыгейим щыпсэнхор хууштыгъэп, яунэгъюю иоф зэтеукофэ Тыркуем къохэмэ къэклижъхэу бэрэ гьогу тетыгъях. Унагъор зэгъусэу Мыекуапэ щыпсэнхор зыргъажъэм Гушъау ильэс 11 ыныбжъигъээр, ар 2001-рэ ильэсир аргыгъе.

Хэкум къышагъээжъым бзэр зэрагъэшэн фэягъ. Янэрэ ышыпхьоу Гушъафре игъусэхэу Адыгэ къэралыгъо университетын урсызбэм изээшэнкээ курсхор мэзитлум къаклоц къышаухх, нэужум Гушъау Адыгэ республике гимназиим икъэлэеджакло мэхъу. Гурыт еджаплэр къизиухыкъэ, Адыгэ къэралыгъо университетын экономикмээ ифакультет чахъе ыкъи ильэситфырэ щеджэ, апшэрэ гъэсэнгъэм идиплом къидехы. ышыпхьоу Гушъаф Англии еджакло maklo, ар къизиухыкъэ Тыркуем иоф ышэнэу рагъэблагъе, аш щыдакло, Гыщимэ янисэ мэхъу. Унагъо исэу пшьешьитly enly.

Гушъау еджаплэм щеджээ къашъоным фэшагъэ мэхъу, лъэпкъ кашъор ыгу рехы. А уахтэм «Мыекуапэ инэфылэхэр» ыкъи «Гуфит» ёифилор къашъокъо купхэм чэзыу-чэзыу ажтынэу мэхъу, лъэпкъ кашъом ишъэфхэр зэрэгъаша. Къулэ Мыхъамэтэ Нэнхъя Айдэмэйрэ лъэпкъ кашъомкэ икъэлэгъаджэхэу, ишысэтехыгъэхэу мэхъу. Аш фэдизим «Налмэсым» иконцерт блимыгъэкъеу Гушъау ансамблэм лъэпплэ, къэралыгъо къашъокъо купхэм хэтхэм ясатырэ хэуционым къэхъопсы.

Къулэ Мыхъамэт 2012-рэ ильэсим Едыдж Гушъау «Налмэсым» — хегъеунэфыкы иллэм.

Лъэпкъ шуашэр тешыкъыгъэу, дахэу къекло, төлтэкигъэу, хэхыгъэу, искусстве лъагэм ишапхъэмэ адиштэу, ыгүи ыпсие тыгъэу аш лъэпкъ кашъор къешы. Джащ фэдэу къылшыгъэшши Едыдж Гушъау икъашъуакъо сценэм зыышпилгъукъэ. А чыплем щылэп зыпари нэмийк: еж зыхэтыр кашъом идуай, зигъусэу къиздашьорэм, лъэпкъ мэкъамэу къэурэм ыпкъ диштэу, лъэпкъ кашъом къигуигъакъэрэ тамэм зыргъэшти.

«Уянэрэ уятэрэ укынээрэшьорэм фэгъэхыгъэу зыгора кыуаю мэхъу, хэт нахь зынаэ къылтетир, нахь къыбдэгъаштэрэр? — сэуучы Гушъау. «Сабыим хэт нахь шу пльэгъурэ алош, зэрэупчыхэрэм фэд... Аш шхваихыгъэу тырыгъущиэрэп», — Гушъау иджэуап лъэпкъ хабзэм инэпэепль, нытыхэр щытху гүшүээм пэчхъяжъ. Ятуагъэ блэгъигъэп — апшэрэ гъэсэнгъэ зэригъэшти, ау еж ыгукъе нахь зыфэшгээ сэнхъятыр къыхихыгъ.

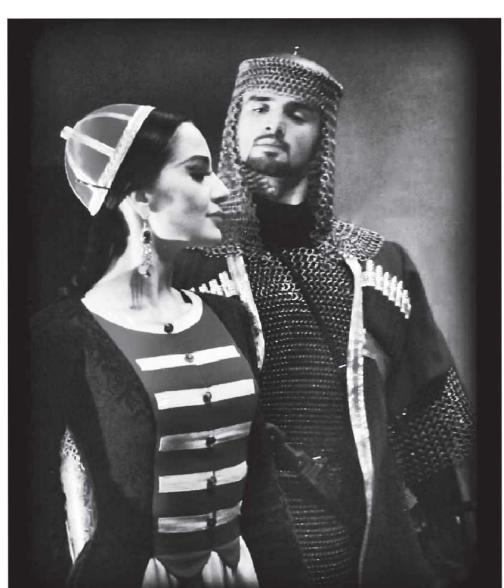
Гушъау ятэ Мыекуапэ щызэхищэгъэ бзэ зэгъэшэн гупчэй «Активым» иофишэн ыльэклэ къызэрихырэмкэ хэлажъе. Репетициехэм ауж аш maklo. Бээ ягъешшэгъэнэм нэмийкырэ иофишэнэу илэ пстэумки еджаплэм ылгыгъу

фэхъу. 2017-рэ ильэсим щэпэжъагъэу пшьэриль гъэнэфагъэхэр щырилэу Гушъау аш иофишэнэир мафэ къэс щыдехы.

Ау ыгу зэлъязыбутигъэ лъэпкъ кашъом клаэр фэшылыкъ. «Налмэсым» хэтэу Москва, Санкт-Петербург, Урысием ишьольыр пчагъэхэм, къэралыгъо зэфэшхъафхэм ашыкъогъэ фестивальхэм, гастрольхэм ахэлжагъ. Ансамблэм икъашъуакъохэм ахэтэу къызшыхъугъэ Тыркуем, Германием, Израиль, Канадэм, Америкэм, Китай куягъэ.

«Налмэсым» хэтэу гъэхъагъэу ышыгъэхэм ыкъи Ыэлэсэнгыгъэльягэу зынэсигъэм апае «Адыгэ Республикин изаслуженэ артист» ёифилор щытхуцээр 2020-рэ ильэсим Едыдж Гушъау къыфагъэшшошагъ.

«Къашъоным шапхъуу пыльхэмкэ, ильэс 20-рэ зэпымыюу узхэтыкъэ гъэсэфигъюу үлкынжын уфит. Япсаунгъэ къыхху, агуулэ фаеху, ансамблэм илэшхъэтхэм къафадэмэ, аш къезыгъэхъэрэри щылэх. «Налмэсым» сиэрэрхэтыр сэри ильэс

20-м нээгъэсы сшоигъу, ар иоф ухыгъэ сэркэ хуущт», — elo къэлэ ныбжыкъэм.

«Сыд лъэпкыр къызкъонэштыр, Гушъау?» — клаэм иеплъыкъэ сшоигъэшэгъонэу сеүпчы. «Цыфым дэхагъэу, шушуу къызкъуихырэр ары. Унагъо дэхэ къодыкъэ икъурэп, цыфым изекъуакъи, идунаететыкъи, ильэпкъи, икъерили, чыюпсэу зыхэтми зэрафыщтым мэхъанэ я. Культурэм хэтэу иоф зышэхэрэм, шыгкъэ дэдэмкэ, ялошлагъэ мэхъанэшо и. Мары, Хэкум нахын Ѣкъыбим щыпсэурэ адыгэхэм яячагъэ бэкэ нахыб. Ау бзэр зышэу ахэтэу процент 15 — 20 нылэп. Лъэпкыр икультэрэ, ар зезыхъэхэрэл лъэпкъ лъэмидж афэхъу. «Налмэсир», «Исламыер», «Кабардинкер» лъэшэу шу альгъуух, къяжх, яконцертхэр благъэкъыхэрэп. Хэкум нахь пэблагъэ фашыхеу къашхху, лъэпкъ культурэм къыкъонэштху альтыгъ.

Сэ шхъекъэ Хэкум тиунагъо кэ тыйкъэзыщжыгъэ сянаэрэ сятаэрэ лъэшэу сафэрэз. Мыекуапэ зыпэсшын щымынэу шу сэльэгъу. Адыгэ чыгум идэхагъэ, тикъушхъэхэр, тичыопс сэркэ апэрэ чыплем итых. Сыкъекъожыгъэкъэ слытэрэп, Хэкум сищыш шыпкъэу сэльэгъет!

Адыгэ Республика икъэралыгъо гъэпсэкъэ ильэс 100 зэрэхуяа фэгъэхыгъэу Адыгэ им икультэрэ и Мафэхэр Урысием Федерациемкэ и Совет бэмышэу щыкъуагъэх. Къэралыгъо академическэ ансамблэу «Налмэсир» мэфэкъ иофтхабзэхэм ахэлжагъ.

«Валентина Матвиенкар ти Адыгэ Хэку дахэу къыфэгушуагъ, дахэу къытгэгъокъыгъ. Адыгэ им икультэрэ и Мафэхэр яхэзунэнэфыкъын апэрэ тэзэрхэлажъэрэ, ау мызээгъэум типшээдэкъиж нахь лъэшэу зэхэтшагъэ, — хигъэунэнэфыкъыгъ Гушъау.

— «Налмэсир» — лъэпкыр ынап, тэзэрхэгушхорэ бренд, лъэпкыр тиритыкъло зэрэштийр къэдгэшшыпкъэжыныр пшьэриль шхваалэ щыгъэ ыкъи ар дэлэцэклагъэ. Сиадыгэ лъэпкъ сиэрэрхэтэри щылэх.

ТЭУ Замир.

Дунэе Адыгэ Хасэр

2021-рэ ильэсүм
ДАХ-м ыныбжь ильэс
30 хуугьэ.

Мы ильэсчэм Хасэм хэтхэм янахыбэри, адыгэхэр зыщыпсэурэ хэгэгхүм язытети, яешхьэтхэри зэрэзэхьокыгъэр, ныбжыкіэхэр ДАХ-м зэрэшмыгъуазэхэр кыдэлтытээ, организцием ишшэрьлыхэр, хэгэгхүм, лъепкъэм зэрафытыр джыри зэ штугу къэтэгъэйжы. Шъузэрэшыгъуазеу, лъепкъхэр дунаим къызытхэгъэ апэрэ мафэхэм къашгэжъягъаэ ильэпкь фэшыпкъэрэ, ригушкорэ, лъепкъым зыригъэужыжын, лъепкъыр ыгъедэхэним фэлажыэрэ лъепкыпсэ-хекупсэхэр щыгъаэ къырэкто. Аш дакто, къээзильфыгъэ лъепкъым ыпсэ фэзэгтээтигъэхэр зэрэмын-макъэри зымышэрэ щыгъэп. Арышь, лъепкь юфыгъохэр зынэбгыре е зы куп эшшиухыгъеу плоноир тэрээп. Ау мэхүу лъехэнэ зэблэгъыгъо, лъепкь насып къэгъэзэгъу. Насып къэгъэзэгъу хэгэгхүм лъепкъым фэблэжырэм къыкъаклори нахь нэрьльэгъу.

Блэгъыгэ лэшшэгъумэ кытт-фахыгъэ тхамыкагъохэм, апэу, хэхээрэ хэкурысре хью то тывзетираутыгъ. Лъепкъым инахыбээм хэкур зэрэрагъэбгынахызэми зиахь мынакъе хэлж. Осмэн империем лъепкыр цырыцэу ыгыгыгъ. Империер зэхэтэкүү, хэгэгүү зэфэшхьафыбе хуугьэ. Хэхэсхэр джыри зэ агъэкощгъэх. Хялалгыгуулхьэм ынхэдэг итхэу ежхэмийн хэгэгэуцэхэр ахъожьгыгъ. Урсые империем къыщыхуугъе зэхэокынгъэми хэкурысхэр зэпэлэпчэе ышыгъэх.

Джы хэкурысхэмрэ хэхэхэмрэ зэфэнэкьох, зэфэйбэх. Зэлтэпкъэгъухэмкэ тигуухэр зэфэузы, тихгэгъэхүр гузэжьогуу зыхафэкэ тывзедэгумзэкы, гушуагуу къызыддэхүкэ тывзедэгушо.

Зитэтир къэуапхъэш, тильэпкъкэ кыттхэхыкыгъэр макъэп, гүнэнчээу гутуу тиргэхэхыгъ. Егъээзгээр гэп-цагаэрэкэ кюдлэнэм игъогу тиратэккуюагъэхэр ара нахь гутуу ыхыгъэхэр, хяаумэ хэкум къинэнэр зинасып къыхыгъэхэр ара? Ар къэшгэгъуаими нэрьльэгъур, хэкурысхэм янасып зератеккуюагъэр ары. Іахъ-Іахъэу гошыгъэхэм, лъепкъыр къызыгъулаа адыгэ чыгур ары зэрысхэр. Зыдэлтэлхэхэкэ адыгэ уашор ары альгэгүрээр. Шынгыгъуаз, хэкум къинэжьгээр нахь мэкъэ дэдэр арыгъэр, куучайэри иныгъэп. Ау хэкур лъапсэ, лъапсэр куучайэти, хэкурыс тэлкүр ары. Урсые хэхэхэрэ республикхэр ыгъэпсэн зылэгъэгъэр. Хэкурысир ары бзэр къыухумэнэр, бзэм хигъэхъонир зинасып къыхыгъэр. Орэдыхжхэр непи зы-

ДАХ-м изэхэшэн

Хэку къэбгынэним иапэрэ мафэхэм къашгэжъягъаэ хэ-күмрэ хэхэсүмрэ зэлтийн-зыхын къэхэхэм къэхэхэм ихэку езгэг-тэгэжыгъэр, хэхэсхэм ягылгыгъур, хэкур зыгъотыжыгъэхэм альзагъээсэрир.

А дунаим лъепкъэм яхэку, сид имуушхъэгъуми, щарамыгъэбгын.

О зэфагъэр, мамырныгъэр зыгъэлэпээрэ цыфхэр! Шъотыкышьоджэ, шъукъаклуу, тызэгъусэу дунаир лъегъуныгъэ къэгъагъэхэмкэ тэжкугъэгъэгъэрэл. Лыкъохэм ямызакью цыфмин пчагъэхэр зыхэлжэгъаэ мы зэфэсир ары Дунэе Адыгэ Хасэм изэхэшэн къэгъэзаплэ фэхүгъэр. Мы зэфэсн зыщытэгъущыгъагъэх, щизэхамы-фыгъэ лъепкь юфыгъо къэмынагъэми, пстэуми анахь шыхааэу зытегуущыгъагъэхэр хэхэсүм ихэку езгэгтэгъыгъэлжээнир ары.

Ятлонэрэ зэфэсир Голланди-ем и Адыгэ Хасэ ишүүшэлээ, 1990-рэ ильэсүм жыногъуаклэм и 4, 6-м мы къэралыгъом щызэхашагь. Зэфэсир Къэбэртээ-Бэлъкъарым, Тыркуем, Германиим арт хасэхэм, бысым хасэм ялпъохэри ахэтэу нэбгыре 61-рэ хэлжэхэг, ыки зэфэхыссыж пасльэм зэри-тимкэ, Анкара къыкыгъэ лы-клом дырагъаштэу, 1991-рэ ильэсүм жыногъуаклэм и 21-м Дунэе Адыгэ Хасэ зэхэшгэгъэным иунашо аштагь.

Аш тетээ, лъепкъым ицыф пъешуагъэхэр, тильэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ лъенъико пстэуми къарыкыгъэхэри зэрхэгтэхжээ 1991-рэ ильэсүм жыногъуаклэм и 19 — 20-м Налшык щызэ-фэхи, ДАХ-р зэхашагь. Хасэм ихабзэ нэхьшьхъэм (уставын) мыш фэдэу ратхагь.

«Дунэе Адыгэ Хасэр (ДАХ-р). Зээгэйнгъээр, шоигъоныгъэр, фитынгъэ-зэфэдэнгъэр ылтапсэ зэхэшагь, Цыфыбэ зыхэт организацииу щит.

ДАХ-м демократиим, цын-

фыгъэм, хабзэм яшапхъэхэр, адыгэхэр зыщыпсэурэ хэгэгүхэм яхэбзэ-бзыпхъэхэр кынделтытэх. Лъепкь зэфэшхъафхэм эффэдэ лъытэнэгъэ афешы. ДАХ-м Урсые Федерацием, аш хэхээрэ тиреспубликхэм яконституциихэмрэ язаконхэмрэ дунэе шапхъэхэм атетэу илофхэр зэрхээ.

Аш нэмийкэу зэфэсир къеклоплэгъэ нэбгыре мин пчагъэхэр жыногъуаклэм и 21-м шыгыгъо-шлэжэ мэфэм Налшык истиадон щызэулихэх, зэфэшыгъуагъях. Тхъэлъэли ашыгъхэкум, лъепкъым апсэ фэзэгъэтэлгыгъэ, узым, гъаблэм игъонэмис ышыгъэ хэхэсүм, гъашэм зэгиутигъэ тяжэхэм джэнэт агъотынэу, Тхъэлъэли ашыгъ хэхэсүм ичыналъэгъотыжынэу, лъепкъыр ехуул-лэжынэу... Ашыгъ Тхъэлъэли дунаир мамыр зэптийнэу...

ДАХ-м ипшээрэиль шхъаэр

Мыш ипшээрэиль шхъаэрэлтэхээгъэ лъепкъым ичыгъуригъотыжынэр ары, иашэри ныдэлъфыбзэр ары...

Сыда пломэ, бзэр тхыдэ, бзэр йорыуат, бзэр лъепкъыр нэ-

мыкъхэм ахэзмыгъэгъуащэрэ, инэшанэхэр зыщиухумашуурэ гъэхүн... Бзэр цыф лъепкъым изэхашэ, игуугэ-гүришэхэр зылпурэ, зылэжырэ чы гэбэжжүү. Хэкури цыфым ыгу куучайэ зыщиухыгъирэ, зэрэлэпкъыр зыщиухумажыншурэ чыгуу Іахъэр ары. Гукъаоми, мэхьу лъепкъэм ячыгуу ара-

гъебгынэу. Ау абзэ фэшьыпкъэ лъепкъхэм абынэрэп, къаухумэ. Къээуухумэн зылькыгъэ лъепкъэм, ашуагъэкодыгъэхэр яныдэлъфыбзэкэ къашыпжы.

Хэкумрэ ныдэлъфыбзэмрэ зэкэрыпчын умыльэкынэу пытэу зэхгэшагъэх. Зыр адрем лъабжээ-клиачэ фэхьу. Хэкур къэзгъотыжырэм ныдэлъфыбзэри къеэгъотыжы. Ныдэлъфыбзэр зыгууль, ныдэлъфыбзэр къэзштэж хэхэсүр хэкумкэ къаптээ, къэнцээ мэхьу... Зыфызшокъихэрэми чыгужжым къагъээжжы.

Арышь, лъепкъым инахыбээм хэку гупсэр зырагъэбгынэгъэ апэрэ мафэм къышгэжъягъаэ, къодыпэним игъогу тыратэккуюа-гъэхэмрэ чыгужжымрэ зэфищэсүжжын, лъепкъым ныдэлъфыбзэр үумызным фэлсэгүрэхэтэ адыги ДАХ-м изэхэшаку.

Гүшүйлээ пае, ДАХ-м изэхэшаку джыри хы үшом нэмысигъээзэжжыгъэхэр. Изэхэшаку, сабий бидзашьор ыбгээм къыкытхы, хэкум къинэрэ адыгэ унагъом къыфэзэнагъэхэр.

ДАХ-м изэхэшаку Тыркуем зэрэнсхэу къагъэзэжжын къыкытэлээю Урсые пачхыхэм тхыль къифэзитхыгъэхэр. Изэхэшаку гъогум къызытхэхжэхэм Осмэн империем идзэ-къолхэм зэбгырафыгъэхэр.

ДАХ-м изэхэшаку 1908-рэ ильэсүм щыкълэдэгъээзэжжын хасэхэр зэхэзэжжыгъэ, ныдэлъфыбзэр зыщаджыре еджалэхэр зээгъэ-пэшыгъэ, хэкум къелэгъаджэхэр къэзгъэлгээхэе хэкупсэхэр. Изэхэшаку ахэм бысым афхэгүрэх, хым адрем инэпкь пльэ зэптийгъэ хэкупсэхэр.

(Икъух я 11-рэ н. ит).

Агукъэ Хэкум къэгъэзагъэхэу

*Нен хэдгээүнэфык Йыр эмфээк Йыр щы Йэн-
ным илахьшихо хэль зэлгяаш Йэрэ общест-
веннэ Йофши Йэу Чэмшиш Гъазый Күщыку
ыкъом.*

Адыгэ Республика́м и Президент ил ЙыкЮу Чэмши́тъо Гъазый Югослави́ем 1997 — 1998-рэ ил тэсхэм мизэу, мын Юу къогъагъ. УФ-м Иэк Йыб Йофхэмкээ и Министерство илофиш ИэкЮу куп хэтэу ар бэрэ тильэйкъэгъухэм аххыхагъ, яхкүүжс къээжээжсыгъэнхэм илахьши Юу хиишахьагъ. Хэкум къээжээжжыхэрэм я Фонд зэхээшигъажэхэм джасц фэдэу Гъазый ащищыгъ. Лъэнкъ къээжээжсын Йофым илахьши хо зэрэхэллыр къидэгтийтээ мы мафхэм Чэмши́тъо Гъазый зыфэдгъэзагъ игуши сэхэр тигъэзет джесхэм къадиго ўынэу. Гъазый ар къитфигъэцкялагъ ыкИи аналитикэ зыхэль статьяу мы шүүзэд джээштыр къитфигъэхъязырыгъ.

Тиджырэ лъэхъан кошын юфым зэрэднаеу нахь зышеушъомбгыу. Ятэжь плашъэхэм ячыгужь зэрэгтээжъэри аш зэу кыхеубытэ. Тарихь лъапсэ зиэ, политикэ юфыгыубэ зыптыль мы юфыр Урысые Федерацием зэрэгтээшүахырээр нахь нэрылъэгъу кызыщынфэхъурэр шольтырху зицыифхэр миллион, мин пчагэе хъухуяа Иеккыб къералыгъом кошыжыгъэхэр ары. Адыгэ Республиkerи ахэм зэу аащыц. Адыгэхэу Темир Кавказымре Урысыемре аащыпсузхэрэм ягъэшшагъэмэ, Иеккыб къералыгъохэм арысыр фэдэ пчагъэкэ нахьыб. Я XIX-рэ ллэшшэгум иятонэрэ къэлъэнныкъо щыИэгъэ Кавказ заом, псыникъижым ильхъян, зэо ужым адыгэхэр зэрэднаеу ааштэкъухыагэе хъугъэх. Иеккыб къералыгъо зэфэшхъафхэм ахэр аащэпсэух, нэмыхыбзэ зыууль, нэмыхыкъ културэрэ щылаакIэрэ зиэ лъепкъхэм ахэсих, ахэм ахэткүхъажынхэм ищнагыу ашхъарыт. Лъэпкъым къырыклоштый ыгъэгумэкхээ, хэхэс щылаакIэ зиэ хъугъэхэр апэрэ мафэхэм къащегтээжьагэу ячыгужь къагъээжьынэу Иизын къаратыным лъэшэу къэдэухэу фежьеягъэх. Гъэзетэу «Русский инвалид» зыфиорем ия 133-рэ номерэу 1867-рэ ильэсым къыдэкыгъэм мыхэр итыгъэх: «... мы аужырэ ильэситу — щым Тырукем кошыжыгъэ адыгэ пстэуми (нэбгырэ мин 200-м фэдизмэ) Урысыем агъээжьы аштоигъую яунхэхэр агъэстыжыгъяа».

Гъезетэу «Кавказын» ия 127-рэ номерэу 1868-рэ илъесым кыдэкыгъэм күштэхъэччэс-хэм яхэкужь къагъэзэж зэрашлонгъом фэгъэхыгъэу мыхэр итыгъэх: «Хэгъэгүү зыдагъэко-щигъэхэр адыгэхэм агу риҳын-гъэп. Фит ашыгъагъэхэмэ, зэрэйгъхэу ахэм ячыгу къа-гъэзэжыщгъагъэ». Хэкужым рафыгъэхэм урыс посолэу Константинополь щыэм 1872-рэ илъесым зыфагъэзэгъаг, урыс императорым фэкюре тхыгъэ ац ратыгъаь: «Унэньо 8500-мэ ац! Эк! зыкъынфэтэгъазэ хэкужым дгъэзэжынэу йизин къытатынум ук! элъенэу».

кытатынъм укъэльтэнэу».

Ау къэлгъен фае ахэр къыз-
зэрэзэхамыхыг эрб. Урысые
империу Адыгэ хэкур, Тырку-
еу быслымэн ээолхэр зылэ
КъизыГъэхъягъэхэм адигэхэм

Минводы иаэропорт. 1998-рэ ильэс, шыншльхээ йум и 1. Югославием къыкыжыырэ адыгэмэ Кавказым апэрэ лъэбэкъухэр щадзыжых.

яльээу къафа-
гъэцкягъэп.
Советхэм яльэ-
хьани адыгэхэм
фитыныгъэ яла-
гъэп Урысыем
къагъэзэжын-
нэу. Перестрой-
кэр къызысыр
ары ахэм аш-
фэдэ амал за-
гъотыгъэр.

Адыгэхэр нэм
мыкъ лъэпкъэм
анах дэгъухэу
сэ clorep. Ахэри адрэ лъэпкъэм
хэм афэдэх. Ау ахэм тарихын
гъогу къин къызэраку гъэм
хъазабышхо зерашчыгъэм
ямышыкъе културэ бай зэрялэм
джэнджэш хэльэп. Ильэс мини
пчъагъэмэ къаклоцц алсэ ячыюопа
хэтгагъэу адигэ лъэпкъхэр Тес
мымр-Къохъэп! э Кавказын
щыпсэүгъэх. Плэштэгъум къе
хъукъе къогъэ лъыгъечьэ заом
къелыхъыгъэ адигэхэр псым
зекъижъхэми, ахэм алсэрээ
Хэкужъым ишъхъафитныгъэ
фэбанэхээ фэхыгъэхэм алсэрээ
къушхъальэхэм къахэнагъэх
Ахэм псэунэхэм (испунэхэм)
защагъэбыльеу къалоу зэхэтгэх
хыгъ. Ахэр хэхэс адигэмэ къял
джэх ятэж плашъэхэм ячыгужье
къагъээжъынэу, ячыюоп дахээ
къыуцуухъэхэу псэунхэу.

Джыры сыйстуденттээ, я 70-рэй ильэсхэм 1991-ын къэралтыг хохэм арыс адыгэхэм ашыцхэм ятхыгэхэм сяджэнэу хуугьягъээ. Ахэм ашыц горэм итыгъэрэ джырэ нэс сыйгүүпшэрэп: «Слэпкъ-льэпкъкээ мыш сыйшигэми, сыйгу Кавказым къэнагь. Пкъымрэ псэмрэ зэкірычыгъэу упсэуныр къин». Тхаклоу, зэдзэклаклоу, общественэ 100-шэу, 1992-рэй ильэссым зичигүүгжь къэзыгъэзэжыгъэ, ильэс 30 хуугъэу адыгэ литературэмрэе культуурэмрэ иштыпкъэу адэллэжъэрэ, джыдэдэм къалэу Налщык щыпсэурэ, ильэс 81-рэй зыныбжь Къумыкъу Мамдухы ары ахэр зытхыгъагъэр. Псэмрэе пкъымрэ зэрэззекірычыгъэхэр арыщтын 1991-ын къэралтыгом къыщыхуу зигбашэ аш щызыгъээ.

гъэклогъэ адыгэм икъалэхэм осьет къызклафишъыжырэр я Хэкуж агъэзжыхынэу, идунаи зихъожькэ ышъыхац lanlэ ащычлатъжыхынэу, арыштын зиоф гъунэм нэссыгъэр щылпэнэу юки щагъетъылтыжыхынэу Кавказым къызклакъорэр. Аш фэдэ щысэ пчъагъэ къэпхъын плъэкъишт. Iékyib къэралыгъохэм ащыпсэу-ре адыгэхэм яжэрьlo творче-ствэ пштэмэ, хъульфыгъэрэмре бзыльфыгъэрэмре зэфырялэ шу-лъэгъум нахьи Хэгъэгу гупсэм фырялэ шуульгъум фэгъэхыгъэ усехэу, орэдхеу аш хэтхэр зэ-рэнахъыбэр къэуагъэмэ хъушт.

Адыгэхэм апэк'я нэмыхи лъэпкъ Адыгэ хэкум исыгъеу тарихъым тыштырихъылIэрэп. Ихэу зыдэшыиэмкэ узеупчы-кэ, хэтрэ адиги ар Кавказым зэрэшыиэр къууиошт. Лъэпкъым ишлэж ар пытэу хэль.

Блэкыгээ лэшэгэйгүм ия 80-рэ ильясхэм ыкхэм — ия 90-рэ ильясхэм явлэгэу демократическэ правовой къэралгьом итгээпсэн өкүре гьогум Урысые Федерациир зыштыхээгээ лъэхъаным хэхэс адыгэхэмэр хэкурыс адыгэхэмэр нахь зэрэшэнхэмкэ апарэ лъэбэ-къухэр Адыгейм щашыгъагъэх. Обществэу «Родинэм» икъутамз 1989-рэ ильясым шэкюгүм и 14-м Мыекъуапэ Ѣзызэхаш-гъагь. Джащ къызынублагъэу

Ізкыб къэралыгъохеми, Урысын-
еми арьс адигэхэмрэ хэкурыс
адигэхэмрэ язэпхыныгъэхэм-
нахъ заушъомбъоу фежъагъ.

Федеральнэ законэу «Граж-
данствэ Урысые Федерацием
зэращаатырэм ехыллагъ» зы-
фиорэр 1992-рэ ильэсым за-
штэм, Изкыб къэралыгъохэм
арыс адигэхэр тарихъ чыгуу-
жымъ къэклохынхэмкіэ гутга-
піэу ялэм хэхъуагъ. Урысынем
идипломатэу Б. Р. Алиевым
къызэритыгъэмкіэ, 1990-рээ
ильэсхэм яапэрэ кіэльэнникъо
къэралыгъо зэфшэшхъафхэм
арыс адигэ нэбгырэ 500-м
фэдизмэ Урысынем игражданствэ
ялэ хъугъагъэ, нэбгырэ 767-мэй
вид на жительство Адыгеим
къашааратыгъагъ.

Квашарагын вагы.

къызаялэтүм, Іәкібың къэралыгъохам арыс адигэхэм тарихъ чыгужыым къагъэзэжынымкә амалеу щыләхэм ахэхъуагъ. Іәкібың къэралыгъохам ашыпсөурэ тильәпкъэгъухам ятәжъ плашъэхэм ячыгужъ къагъэзэжынымкә правовой ляпсэ хъульэх Адыгэ Республикаем и Конституция ия 10-рэ статья, Адыгэ Республикаем и Президент 1997-рэ ильзесым шекілдүм и 3-м ышыгъэ Указэу «О некоторых вопросах правового регулирования положения репатриантов в Республике Адыгея» зыфиорэр, Адыгеим къэклюжхэрэм ащ щыпсәунхеу Йизын зэраратырэ шыклем ехылыләгъэ Положиенеу а ильзес шыпкъем аштагъэр. А документхэм репатриантхэм яюридическэ статус къагъэнэфагъ. Адыгэ Республикаем и Законэу «Репатриантхэм яхылыгъ» зыфилоу а ильзес дәдәм аштагъэм ежыхэм къафэгъэзэгъе йоғыльохам язешшохынкә шыольтырхэм федративнэ къэралыгъом нахыбыбу фитыныгъэ щырялән зэрэфаер итхагъ. Адыгеим ипарламентариехэм законэу «Адыгэ Республикаем щыпсәунхеу къэклюжырэ тильәпкъэгъухам Йепиләгъу ягъэгъотыгъэнымкә къэралыгъо политикэу зэрахьаштым ехылыгъ» зыфиорэр 2004-рэ ильзесым тигъегъязэм и 1-м аштагъ.

Республикэм ихэбээс Ишхээзтэгээр репатриантхэр щылдка-
клэм зыэрэррагьэкүүщт амалхэр
кызыэрэхахыгъэр хэгъеунэфы-
кыгъян фае. Гүшүүэм пае,
Адыгэ Республиком лъэпкъ
юфхэмкіэ, іэкіыб къэралхэм
ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм
зэпхыныгъэ адыряІэнымкіэ,
къебар жыгульэм иамалхэмкіэ и
Комитет, ащ кыфэйорышыэрэ
къэралыгъо учреждениеу «Ре-
патриантхэр щылдныгъэм хэгъэ-
гъозэгъэнхэмкіэ Гупчэр», об-
щественнэ организациеу «Ре-
патриантхэр щылдныгъэм хэгъэ-
гъозэгъэнхэмкіэ Унэр», іэкіыб
къэралыгъохэм къарыкыгъы-
гъэхэм Ишүүэгъу зэраратырэ
общественнэ фондры зэхаща-
гъях. Ишүүб хэгъэгүхэм арьс
тильэпкъэгъухэм адытилэ зэп-
хыныгъэхэм зягъеушшомбгүү-
гъэним тегъэпсхыээзэ програм-
ми аштаг. Ащ тетэу адигабзэр
зэрэзэррагьашыэрэ тхылхэр
кыдаарьэкыгъях, бзэхэр зэрэ-
зэррагьашыэрэ дунэе интернет-
проектэу «Book 2-м» адига-
бзэри хагъэхьаг.

Автоном краеу Косовэ ис адыгэхэр 1998 — 1999-рэ ильэсхэм тиреспубликэ кызызеращэжыгэхэр Адыгейми Урысыеми ятарихъ хъугъэ-шэгъэшхоу хэхъагь. Заор зыщыклощтыгъэ хэгъэгум кыращыхъхи джащыгъум Адыгеим нэбгыри 174-рэ (унэгъо 38-рэ) къащэжыгъагь. Мы юфтихъабзэм политики мэхъанэу илэр нахъ кынэтигъ Урысые Федерацием и Правительствэ 1998-рэ ильэсым бэдээогъум и 3-м ышыгъэ унашьоу № 690-р зытээу «Автоном краеу Косовэ (Союзэнэ Республикеу Югославием) ис адыгэхэр Адыгэ Республикаэм къэцжэхыгъэнхэмкэ къэралыгъо йэпынэгъоу аратыщтым ехъыллагъ» зыфиорэм. Адыгейим (*Икэух я 8 — 10-рэ н. арыт.*)

Урысыем и Правительствэ и Тхъаматэ игуадзэу, мы лъэхъаным Урысыем и Федераль нэ Зэүкіэ Федерациимкээ и Совет и Тхъаматэу В.И. Матвиенкэр, Адыгэ Республиком иапэрэ Президентэу, адыгэхэр Косово къицыхыгъэнхэм икэщаклоу А. А. Джарымэр, Адыгэ Республиком и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэ игуадзэу А. Хъу, Лынукъур, Краснодар краим и Лышхъэ (игубернатор) игуадзэу Н. Г. Денисовыр, нэмикхэри Мэфэхъаблзыщагъэпсырэ чыпіэм еплых.

АгукIэ Хэкум къэгъэзагъэхэу

ипашхэр къашакло зэрэфхьубъэхэм, Къэбэртэе-Бэлькъа-рымрэ Къэрэшэ-Щэрджэсиймрэ япрезидентхэм къызэрэдьыра-гъештагъем тетэу мы докумен-тыр аштагъ.

Адыгэ Республикаан и Президентэу Джарымэ Аслын мыхьугъэ-шлгъэм тарих мэхъанэшхо зериээр къыдилтытээ, Указэу «Репатриантам и Мрафэхъылгъагъ» зифиорэм къэтхагъ. Шышхъэум и 1-р — тильэп-къэгъухэр Мыеекъуапэ къызыкъо-жыгъэхэ мафэр мэфэкъ мафэр зэрэштыштыр ащ щигъэнэфагъ. Законэу «Мэфэкъ, шлэжь ма-фхэм яхылгъагъ» зифиорэм ар хагъехъягъу ильэс къес хагъенэфагъы. Дунэе Адыгэ Хасэм иғъецкэлкэ комитет иунашьокъ адыгхэр зыпсэу-рэ тидэрэ хагъегу мы мафэр джы щагъэмэфэкъ хууье.

Республикэм къэкошыжыгъэхэм яшточнонгыгъэ къыдальтээ, Адыгейм иэшхъэтхэм Мыеекъуапэ километри 4-къэ пэйудзгъагъу иштээхэрэ фермер хъызметшлгъэхэмрэ зыщагъэ-псынхэ альэкъишт чыгу гектари 150-рэ къыхагъэхыгъ. КъоджакIэм цIэу яхынгынгыгъэ зэнкъюкоу щылагъэм щатекъу-гъэр репатриантэу, журналистеу Цэй Искандер. Ащ къыхихыгъэ цIэр — Мэфэхъаблэр ары къоджакIэм яхырэр.

Адыгейм щыпсэурэ цыфхэр заом къыхагъыгъэ тильэп-къэгъухэм агу зээхууыгъу, дахэу зэрэпэгъо-къыгъэхэм къыгъэльэ-гъуагъэр республикэм, гъунэгъу шольтихэр арыс цыф пъэпкъ зэфэшхъафхэр зэрэ-зэрэлтытэхэр, Ѣпылгъагъу зэрэ-зэфэхъуагъэр ары. Косовэ къикъыжыгъэхэм ащыххэм Мыеекъуапэ къызыкъо-жыгъэхэр ильэс зыщихъурэм ехуулэу Урысюм ипаспортихэр къа-ратыгъэх. Зыщыпсэуштхэ унэ репатриантхэм афшыгъэнэхэд тегъэпсихъагъу федеральнэ гупчэм сомэ миллиони 9,6-рэ Урысюм ибюджет къыхигъэ-къыгъ.

Чыдаагъэ къычIэзыщырэ комп-паниешхоу «Лукойлым» ипрезидентэу В. Ю. Алилеровын репатриантхэм иштэгъешо аригъэхыгъ. Ащ къыхигъэхыгъэхэм ахьщэмкэ Мэфэхъаблэрэ гъунэгъу къутырхэмрэ газрыкъула-пэхэр арашчлгъайхъ.

Краснодар краим игубернаторэу Н. И. Кондратенкэм — тиреспублике щыпсэурэ къэзкъхэм адыгхэмэ лъытэнэгъэшо зыфашырэм — мы Ѣофым иахышыу хишыхъагъ. Репатриантхэм унэ къазэрафа-щэфыщ ахьщэр къэзытлупшыгъэ губернаторым Косовэ къикъыжыгъэхэм шуфэс арихи, мырэущтэу ариуагъ: «Шъуукы-тэнэу, шъуущинэнэу щитэп, шуутихэр чыгужь шьо къы-здржкугъэзэжыгъяа. Пшызэ шьолтыр исхэр Ѣпылгъагъу къы-зэршүүфхъуущтхэм сидигуу шьууцихъэ тежкугъэль».

Зэрэнгугаагъэхэу чыпIэ пред-принимательхэмрэ производствхэр зиэхэмрэ ары тильэп-къэгъухэм яшыIэкэ-псэукъ изэтэгъэпсихъанкэ апэу зиштуагъэ къэзыгъэхыгъуагъэхэр. Ахэр унэе предприятиеу «Мамырыкъу» зифиорэм ипащэу Р. Мамырыкъор, Iахъзэхэль обще-

ствэу «Лукойл-Адыгэянефтепро-дукт» зифиорэм игенеральнэ пащэу М. Дэхъужыр ары. Репатриантхэм японсor шъхьа-иу щыгъагъэ Мыеекъопэ Iашлу-шлгъушл фабрикэм игенеральнэ пащэу Цэй Аслын, Мыеекъопэ пивэш заводым ипащэу Цэй Руслан, Iахъзэхэль обществэу «Санэм» игенеральнэ дирек-торэу М. Бибер, Тэхъутэмькье районымкэ Iахъзэхэль обществэу зэфэшыгъагъу «Псэолъапхъэхэр къыдэзэгъэкъырэ комбинаты» игенеральнэ пащэу Р. Цундышкыр, Тэхъутэмькье районымкэ Iашлу-шлгъушл гъенэфагъэ зи-э обществэу АТП-м ипащэу Р. Апсэлямэр. Къэбэртэе-Бэлькъарым щыщ меценатуу М. Ирыгум имылтуу унаекъ Мэфэхъаблэр мэштэй дашыгъагъ.

Косовэ щыпсэуштхэ адыгэхэм ятарих чыгужь къызэр-гъэзжыгъэхэр Iакъыб къэралыгъохэм арыс тильэпкъэгъухэм ягуал эхуугъэ. Германием илIыкъо купэу Дунэе Адыгэ Хасэм ия IV-рэ зэфэсэу Крас-нодар щыкъуагъэм хэлжьагъэм Урысюм Федерацаем и Прави-тельствэ Косовэ щыпсэурэ адыгхэр Адыгэ Республикаан къызэрэшжэхэрэм ехылгъэгъе унашьор зештэ нэүж репатри-антхэм Iепылгъагъу зэрафэхъуущ-хэ Фондым рагъехъанэу ахьщ-шко къыгъэнагъ. Мылькукъэ репатриантхэм адэлгэхэм зэу ащыш врачэу Стлашыу Ихсани.

Унэ лъапсэхэр загъэчыгъэм ильэс темышIэу 2000-рэ ильэс-сим мэлтилфэгъум и 7-м апэрэ унагъохэр унакIэхэм ачхэхажыгъэх, апэрэ куптум хэтхэу Мыеекъуапэ къэкIожыгъэхэм а ильэс дэдэм унэчIэхъажхэр ялагъэх.

Косовэ къикъыжыгъэ тильэп-къэгъухэм Урысюм иль щы-лакIэм зырагъэкIугъ, нэмькI лъэпкъхэм къахэгъэхэу зыдэ-псэухэрэм агурахъ. Хульфы-гъабэм Адыгейм къыщыхъагъе-шохашьхэм унагъо адашыагъ. ГушыIэм пае, Цэй Ибрахимэрэ Айтээрэ акыу 5-ми Адыгейм щыщ адыгэ пшьашхэр къаш-гъэх. Урыс, ермэл пшьашхэр

шьхъэгъусэ зыфхъуагъэхэри репатриантхэм ахтых. Косовэ къикъыжыгъэ тильэпкъэгъухэм шыон пытэ зыуагъафэрэп, шьхъэгъусэ икъыххынкэ хэ-плыххэх, зэшхъэгъусэхэр зэрээхэхкъыжхэрэд ядгагъу. Унэгъо къоцими, ежхэр зэдэгү-щыгъэх зыхъуки адыгабзэр ары агъэфедэрэ. Ахэм ислъам динир дахэу алэжьы, ислъам динимрэ адыгэ хабзэмрэ зэрэ-зэпагъуцурэр мыйэрэзэу аль-тэ. Яныдэлтфыбзэ, яхбзэхэр Чамынэнхэмкэ, адыгэ лъепкъхэм къызэрэхэкъыгъэхэр ащы-мугъупшэнхэмкэ ахэм Iакъыб къэралыгъом яшуагъэ къыща-къыгъуэ тильэпкъэгъухэм къаю.

Урысхэмрэ ермэлхэмрэ зыдэс къутырхэр зыпэблагъэу Мыеекъопэ районным адыгэ къо-дже закью итыр Мэфэхъаблэр ары. Тигуапэу къэтэло лъепкъ зэфэшхъафхэм къахэгъэхэхэр, дин зэфэмыдэхэр зылэхъэхэр ильэс 20-м ехуулгъагъу зэгурохэу зэрээдэпсэухэрэр, Ѣынэнгъэм Ѣыззуетлээрэ Ѣофыгъохэм язэ-шохынкэ Iепылгъагъу зэрээфэх-хъуагъэр.

Джыдэдэм Мэфэхъаблэр репатриант унэгъо 63-рэ Ѣцэсэу, унэ 61-рэ ашыгъах, унэ 33-мэ ягъэлжисэн Ѣыкъэм фэко. Газры-къуапли псырыкъуапли къуаджэм Ѣагъэлжисгъэх, электролиниехэр рэкхол, фельдшер-мамыкъу Iэзап-дэт, футбол Ѣашапли, къэлэ-цикъу джэгупли я. Якъэлэцикъу къаалэу Мыеекъуапэ игурыт еджа-пэхэм автобускэ ащэх.

Джащ фэдэу Тэхъутэмькье районным хэхъэрэ къуаджэу Пэнхэсэ зэхэугъоягъэу репатриантхэр дэсих. 2012-рэ ильэс-сыр ары ахэр Афыпсыпэ къоджэ псэуплэм зыдэгъэхъагъэхэр. Сирием Ѣыкъорэ заом ашхъэ къыхахыжыкъ, тарих чыгужьым ахэр къеклужыгъэх. Пэнхэс дэсхэм адыгэ хабзэм тетэу Сирием къикъыжыгъэ зу-гъуипши заулэмэ якъуаджэ шьхъэзгъэзэпли Ѣарагъэгъо-тэгъ. Ахэм Ѣынэнгъэм чыпIэ къин ригъэуцогъэ яльэпкъэгъ-хэм алэ афащэгъ. Тэхъутэмь-кье шы-спорт комплексэу «Щагъдым» ипащэу Хыдзэл

Мэфэхъаблэр идэхьапэ итэлъ.

Адам ятэ ишагу дишыхъэгъэ унакIэм чымыхъажьэ Сирием къикъыжыгъэ унагъуиту чи-гъэтгъыбагъ. Ильэс 10-м къы-къоцли унагъуи 6-мэ ар къа-шхъэпагъ, джыдэдэм унагъуи 2 ащ чIэс. Чыгыгъэшхорэ гуягъуэ зыхэль Хыурмэ (Мам-хыгъ) Санети Батэ (Шхъаку-мыйдэ) Зари яунэхэм чыпIэ кын ифэгъэ тильэпкъэгъухэр ащ-псэух. Джаш фэдэ Ѣысэу бэ къэпхын плъэкъыттыр. Хэти зэрэфэлэхэу зышхъэ къезхыжыгъэхэм адэлгэгъ. Сирием къикъыжыгъэ адыгэхэм тхъамыкъаагъо къяхъулгъайхэм икъэбар зызэхахым, Пэнхэс дэсхэм цыфыгъэшхорэ, гуягъуэ къахэфагъэр Адыгейм итарих зэрэхэхъаштхэм Ѣеч хэлэгэ.

Къэралыгъо, политиже Ѣофы-шлгъоху, шушигъэнхэм къыфхъу-гъэу, Ѣынэнгъэм чыпIэ кын ригъэуцхэрэм ренэу Iэпилгъу афэхъуэ Шъэумэн Хыазрэл Сирием къикъыжыгъэ адыгэхэм яшыIэкэ-псэукъ изэтэгъэпсихъан илахышхо хишигъагъ. Зао зыщыкъорэ Сирием Ѣыщ адыгэхэм Тыркуем ѡ Европэм замы-гъазэу, ятэж пашэхэм ячы-гужь къызэрэгъэзэжыгъэм икъэбар зызэхехым, ахэм псынкIэ залуигъэкIагъ. Яхкуж къызэрэхъэхъэхэр зэригуп-пер, репатриант пэпч сомэ мини 100 зырыз, пстэумкI сомэ миллион 12 къызэрэхъэхъэхэр зэкIэ гулыкъи-шох зиэ Шъэумэн Хыазрэл бэрэ

Иэгу фытеуагъэх, ипсэпшагъэ Тхъэм фыгъэбэгъонэу, псауны-гээ пытэ илэнэу фэлъяуагъэх.

Ильэс заулэкI ѢзкIэбэжь-мэ, меценатын имылтуу унаекъ Мэфэхъаблэр дэт мэштэйн гъэ-цэкIэжын Ѣофшэнхэр рашылгэ-цагъэх, бэмышэу ащ къэлэцы-кликъхэр джыри ыгъэгушуагъэх — къэлэцыкъу джэгуплэрэ фут-бол Ѣашланлэрэ афижэпсигъэх.

Тильэпкъэгъухэр Сирием къызикъыжыгъэхэм ыууж ильэс 10 тешлагъ. А уахтэм къы-къоцли ахэр ѢылакIэм есаагъэх, зыэтэрагъэпсихъагъ, Урысюм игражданстве Ѣэх хууье, унагъо аши сабийхэр къапыфагъэрэх.

Адыгейм къэзигъэзэжыгъа-бэмэ ясэнхэхат диштэу Ѣофшэн лягъэлжэлтэгъ. Ворэко Самарээ Къэбэртэе Хиберэ къэлэ-цикъу хэм индхылызыбэр ара-гъашэх. Къэбэртэе Ибрахимэ Пшызэ къэралыгъо техноло-гическэ университетын ихимическэ лабораторие испециалист Ѣэпласэхэм зэу ащыш. Чэтэо Мэджыдэ стоматологическэ поликлиникэ Краснодар къыщ-зэуихыгъэм ишхъэгъусэ игью-сэу ѩэлажъэ.

Зихэжжэ къэзигъэзэжыгъы-хэм сабий сэннашщ, Ѣофшэн-ным зиэ ekloу къахэгъыгъэрэх. ГушыIэм пае, Пэнхэс дэт гурыт еджа-пэхэм Къэрэш-Щэрджэс къэралыгъо университе-тим дизайнымкэ ифакуль-тэрэ къэзигъуагъэ Мэхъо-шушигъабзэ зэхигъэуцогъо фильму «КъыткIэнгъэм икъутаф» зы-фиорэм пае адыгэ кинор шу зыльэгъухэрэм ядунэе фести-валь-зэнэхъоу иапэрэ шу-хъафтын къыфагъэшьошагъ. Пэнхэс гурыт еджа-пэхэм чэсэу Нэмьтэкъо Разэ шахматымкэ Ѣагъогогу Адыгейм ичемпион хууье. Дэгью гурыт еджа-пэхэм зэрэцдэхагъэм фэшэлээрэко медал къызыфагъэшьошэгъэ Хъутыжъ (Мустафа) Йисраа Мыеекъопэ къэралыгъо техноло-гическэ университетын имедин-ститут чэхъагъ.

2021-рэ ильэс-им Ѣыкъэхэм яхуулэу репатрианти 150-рэ Афыпсыпэ къоджэ псэуплэм дэсигъ. Унэе унэ зыщагъэпсийн альэкъишт чыгуу Iахь 41-рэ ахэм Пэнхэс къашыфхъагъэхъэгъ. Унэ 22-рэ агъэпсигъах, цыфхэ-ри ахэм ачхэхажыгъах, адэр унхэм яшыIын ыууж итых. Унэгъуи 4-мэ унэ къашэфагъ. Псэйткыу дэс Уджыхуухэр зэ-хахъэх, ялъэкоцэгъу Тимур иунагъо сабыибэ зэрыс-им унэ къыфащэфагъ. Сирием къикъы-жыгъэхэм якъэлэцыкъу 30-рэ гурыт еджа-пэхэм, сабыи 7-рэ къэлэцыкъу ыгъыплэхэм маклох.

Адыгэ Республикаан 2002 — 2007-рэ ильэхэм и Президентыгъэу, дышъэкъычэхынмкэ тъэхъэгъэ ин дэдэхэр зиэу, гулыкъи-шох зыхэльэу, гъунэнчъэу цыфхэм адеэу Хъ. М. Шъэумэныр Сирием къикъыжых Афыпсыпэ къоджэ коим къэкъожыгъэхэм яхъаки.

Агуке Хэкум къэгъэзагъэхэу

Лэжьэн зыльэкайрэ репатриант
пстэуми Ioф ашлэ, нахьыбэрэм-
кээ ахэр псэольшыныгэхэм,
сатышыныгэхэм ащэлажьэх,
фэло-фэшлэ зэфэшхъяафхэм
ягъеэцэклэнрэ унээ Iэпсыгэхъу
хъызмэтым изехъянрэ афэгъэ-
зальх.

Репатриантхэр щылэхлак!эм зэрсэхэрэр, щылэныгъэм зыкызэрэцгацьотырэр бэкэ зэллытыгъэр ежхэм ячаныгъэрэятэжь плашхэм ячыгужь алъапсэ иклэрык!эу щадзыжынным зерегугуухэрэмрэ ары.

Репатриантъэмэ чылгээ гээ нэфагъэ бизнесэм щаубыты, Адыгейм исоциальнэ-экономикэ хэхьоньтээ ялахьшу хашыхъэ ашлонигуу. Гушылэм пае, 1992-рэ илтэсүм Тыркуем къикыжын Чэтэо Инал Мыекъуапэ къызэкложым сатыум ыльэнхъюу предпринимательствэм зыщегэушиомбгүйгээнүмкэ сатыушын пэхэр зэрэцхүмийнэхэм, бгялагъэ горэми чэмьтхэу цыфхэм юофашлэн фаеу зэрхжүрэм гу альитагь. Бэджэндэу чыгуу яах ашч Черемушкэм къацахихи, тучан цыкыу заулэ зыхэтшт галереем ишын фежьагь. Иорданием щынч илтэпкъэгүхэри, бизнесменэу Хъурмэ Хъасани аш гүусэ къынфэхүгъэх. Псэуальэр ашыфэ ахэм къиньбэ зэпаачын фаеу хъугъэх. Ау предпринимательствэмкэ оптышко зэрялэм ишувагъэкээ псэолъэшыныр ахэм аухыгь, Мыекъуапэ дэс нэгбыгыри 150-мэ юфшлэн аш щагьотыгь, ахэм ацышэу нэгбыгыре 30-м ехжүр репатриантых.

А ильэс дэдэхэм атэфэу Инал ироманэу «Шыухэр» зыфиорэр тыркубзэкли адыгабзэкли, ироманэу «Джем и Элен» зыфиорэр тыркубзэкли урысызбээкли къыдигъэкыгъяа. Ӯшьхэе юфки юфыгъуабэ зэшүүхыгъ, ятэжь пашъэхэм ахыщыгъэ льэкъуацэр — Четаор къыдихыжыгъ, инджылызызбэр языгъэхьырэклэлэгъэдже ныбжыкыкез Цэй Зарэ унагьо диши сабыилл зэдаплуу.

Чэтэо Ибрахымэ иунаагь,
Цэй зэшхэу Имеррэ Махиррэ,
Дугь зэшьхэгъусэхэу Мирачрэ
Эрсиррэ, нэмыкхэмэ ясатыу
дээгью maklo.

Косове къышыхъугъе Цэй Раджеп лыгъэшко къызэрэхэ-фагъэм игугу къесшы сштои-гъуагь. Ильэс 14 ыныбжъеу ар ятэ ельзэугь Мыекъуапэ клонэу фит ышынэу. Я 8-рэ классыр къызеухым хыисапыр нахь куюу зыщарагъашлэрэ еджалеу кэллэцэйкү сэнаущхэм атегъэпсы-хъагъэм Раджеп аштагъеу уры-сыбзэри адигабзэри дэгъоу щызэригъашлэштыгъэх. Иеджэн зэрээзэпифэштим, нымрэ нэнэ-жыимрэ алоштим тыр зэригье-гумэкирэр иклагэ зыфхягъэ-псым, урысыбзэр зызэригъашлэрэр ильэсипл зэрэхъугъэр, классым къыдис нэбгырабэмэ анахыи ар нахь дэгъоу зэришлэ-рэр, нымрэ ныхжымрэ якъите-гъянэнкэ йэпынэтуу къыфхэху-нэу зэрэштигүгъырэр къырио-жыгь. Тымрэ къомрэ зэкъуа-хъэхи, нымрэ ныхжымрэ къы-тырагъянагъэх Раджеп Адыгейим атупшынэу.

1994-рэ ильээсүм Цэй Мосэ
иклалэ Мыеекъупэ къыщагъ.
Республикэ еджэпПэ-интернатым
иа 9-рэ класс ар аштагъ. Шэн

Зихэку къэзыгъээжыгъэхэм ялыклохэу Адыг Республикаэм и Лышьхъэу М.Къ. Къум-пылым дэжь Ѣзыгъягъэхэм яшлэж сурэт.

пытэ зилгэй э калэр иштыкъеу еджэу фөжьагь. Еджэл-интернатын чөсүүлэх предмет зэфэшхъяафхэмкээ, адыгабзэри ахэм зэрахэтэу, республике олимпиада-дэхэм мэдээ, мэдээлэй ашиглээрэч чылгэхэр къаашигыгэх. Республике еджэл-интернатын дышь э медалькээ, Адыгэ къэралыгьо университетын ифизическэ факультет дэгүү дэдэу, аспирантурэр къуухыгъэх, газкыччылгэхэр зэрауштыхэрэм ехылгэхэе научнэ юфтшэгээ заули ытхыгь. Гуманитар уштыхынхэмкээ Адыгэ республике институтын иотдел ишацшэу щитээ, 2009 — 2014-рэ ильсхэм адыгабзэмкээ программэ зэхэггээуцогъэнэм ыкчи бзэхэр зэрэззэрагьашшэрэ дунэе интернет-проектэу «Book 2-м» архэгжэхээгъэнэм илаахыши хо ахижшыагь. Етиен СПАО-у «Ингосстрах» зыфиорэм ишьолтыр күтамэ юф щишиээ, льэнныкьюу «СПАО-у «Ингосстрахын» чөннагы эштээ ышыгъэхэр иржээкүжыгыгъэнхэмкээ ильэсэм илофыши эанах дэгүү» зыфиорэм 2019-рэ ильэсэм щатекуагь. 2022-рэ ильэсэм ишылэ мазэ Раджеп

Ильясов, Исаево-Мансуров Адженет, страховой компанией и Адыгэзшьольшыр къутамэ ипащэу агъенэфагъ. Унэ къышэфыгъ, унальюышлагъ, ишхъягъусэрэ ежырырэ къо зедагъотыгъэр зедапбу. Ильяс 42-рэ зыныбжъ репатриантыйм, Урысъем гражданин хъульэм, ны-тыри, йахылхэри, ныбджэгъухэри зэрыигушхорэм щылаактэу, гъэхъагъэу илэхэр джащ фэд.

Репатриантхэм врач Іәпэләсабе къаҳэкъыгъ. Ильесыбэ хъуғъеу тарихъ чыгужьым щелажъэх ортопед-травматолог цэрылохэу Кушъу (Маканай) Юсыф Яхъярэ Цэй Ирхъянрэ, хирургэу, стоматологэу Цэй Бинас. Опытышко зиэ врач-инфекционистэу, Косовэ къинкъыжыгъ Тыгъуж (Чэркэзы) Тэрэка коронавирусым зыкъызиштэгъэ апэрэ мафэхэм къащегъяжъэу «шъольыр плъыжъым» юф щишлагъ. Лэжъэнэр езыгъяжъэгъекъэ врачхэу Цыбэ (Гюмюш) Джэйхуни, Чэмышо Гупси, Хъунэго Тайи инфекцион-нэ госпитальхэм юф аашшлагъ. Репатриантхэм яунагъохэм къарыхъухъэгъэ нэмыкі адыгэ пшъашшэхъами врач сэнэхъатыр алэ къарағъяжъагъ. Гүшүээм пае, Мамсэр Алейнэ Мыекъопэ къэлэ сымэджэшым инейрохирургическая отделение, Чэтэо Нэфынэ Мыекъопэ къэлэ сымэджэшым хирургилемкэ иотделение щэлажъэх. Къудай Баринэ участковэ терапевт, «шъольыр плъыжъым» юф щишлагъ, Цэй Суандэ неонатологэу юф ышлэу ригъяжъагъ.

Хэкурыс адыгэхэмрэ хэхэстийль-
епкъэгүхэмрэ язэпхыны-
гъэхэм зягъэушьомбгузьэным-
кэ күлтүрэ һофтхъабзэу зэ-
рахъэхэрэм мэхъянэшко зэрэлэр
къэлгъэн фае. Адыгеим лите-
ратурэмкэ, күлтүрэмкэ ыкЫи
искусствэмкэ илофышэхэм
мышкэ чаныгъэ къызыыхъафэ.
Гущылэм пае, Адыгеим лъэпкъ
къашьомкэ и Къэралыгъо ака-

демический ансамблэу «Налмасыр», Адыгейим лъэпкъ орэдымрэ къашъомрэкі и Къэралыгъо ансамблэу «Истьамыер», И. Цэим ыціэ зыхыыре Лъэпкъ театрэр адыгэхэр зыщыпсэурэ Іекіыб хэгъэгухэм мэкю зэпытых. Хабзэ зэрэхъугъеу, ильэситум зэ адыгэ культурэм и Дунэе фестиваль Мыеккуапэ щызэхащэ. Іекіыб хэгъэгухэм арьс адыгэхэм къахэкіыгъе артистишьэ пчыагъэ ахэм ахэлжъягъ.

Мы аужырэ ильэсипшым
Тыркуемэр Иорданиемэр арыс
адыгэхэм якультурнэ щыэнэ-
гъэкэ хъугъэ-шэльзашкоу щы-
тыгъ Адыгейм инароднэ тхаклоу,
СССР-мэр РСФСР-мэр я Къэ-
ралыгъо шүхъафтынхэр къы-
зыфагъэшьошагъэу, Урысыем
юофшэнымкэ и Лыыхъужъеу
Мэшбэшэ Исхъякъ ядэжь къы-
зэрэклугъээр, зэрэзэлкагъэхэр.
Ильэсипшым къыклоц тхэкю
цэргылор щэгъогогу Тыркуем,
Иорданиемэр Израильрэ зы-
рызэ ашылагъ. Адыгэхэр зэ-
хэугъоягъэу зыщыпсэуххэрэ
Тыркуем ар зэком зэлкүлэгъу
заулэмэ ахэлэжьагъ, гъэзет
цэргиохэм якорреспондент-
хэм зэдэгүшүйэгъ адырилагъ.
Мэшбэшэ Исхъякъ зыхэлэ-
жьэгъэ зэлкүлэгъхэм нэрыльз-
ту къашыгъ лэкиб къэралы-
гъохэм арыс тильэпкэгъухэм
адыгэ литературэр дэгъоу зэ-
рашлэрэр. Ныдэлъфыбзэр алэ-
пымызыным, лъэпкъ шэлжыр
къэухъумэгъэним пае юфыгъоу
къэущуххэрэр зэшлэхыгъэнххэ

Апэу хэкужьым къэзыгъэзжыгъэхэм ашыщэу, бзэхэр зыщыззрагъашээрэ Гупчэу «Активым» изэхэцаклоу ыкли итхаматэу Едыдж Мэмэт 2021-рэ ильэсым еджаплэр къэзыухыгъэхэм ахас.

зэрэфаери ахэм къащыльэ-
гъуагъ.

Мэшбэшлээ Исхъякъ 1ækъыб
къэралыгъохэм ашылэнымкээ
зишуагъэ къекыгъэр адыгэхэр
зыщыпсэурэ хэгъэгүхэм ашы-
ззахшэрэ културэ юфтьхэбза-
бэмэ яспонсорэу Нэгъой Яшар
ары. Шүшлэгъабэ аш и!, ахэм
ашыц адыгэ лъепкъхэр зэрыс
1ækъыб хэгъэгүхэм материалхэр
къащызыу гъохэрэ научнэ экс-
педициехэм иахьщэ зэрафитуул-
щыгъэр, тхыльхэр къызэрэдий-
гъэкъыгъэр, мэштихэм ятьэ-
псынрэ ягъеңэкъэжынрэ зэра-
хэлэжъагъэр, адыгэхэм якуль-
турэ кіэн икъеухъумэнкээ 1-
пылэгъу зэраригъэгъотыгъэр.
Тыркуем иавиалиниехэм юф
ашызышлэгъэ Нэгъой Яшар
авиакомпание «Нарт-Тур» зы-
филоу я 90-рэ ильэсхэм зэ-
хищэгъагъэм а лъэхъанымкээ
мэхъанэшхо зи1эгъэ бизнес
цыкъум Кавказым зыщегъэу-
шьомбгъу гъэнымкээ иш1охъешхо
кыгъэжогъагъ.

Тыркуем кыкылжыгъэ Чэтэо Ибрахымэ адыгэ культурэр зэрэдунаеу щызэлъягъэш! Егъенмикэ юфышо зэшүехы. Мы аужыре ильесхэм Адыгейим, Къэбэртэе-Бэлькъарым, Къэрэшшэе-Шерджэсым ясурэтыш! Хэм якъэгъэлъягъони 5 Тыркуем зэрэщизэхашагъэр ары зишүшлэгъэр. Адыгэ лъэпкъхэм къахэкыгъэ сурэтыш! Хэу Тыркуем щылпэухэрэми ялешлэгъэхэм нэйласэ зафашинынэу Мые-къуапэ дэсхэм амал ялагь. Ибрахымэ джащ фэдэ къэгъэльэгъони 3 тикваль щызэхишагь. Аш ѥкылб къэралхэм арыс тильэпкъэгъухэм тарихъ чыгужыым икультурнэ щылэнгъэ фэгъэхыгъэ къэбарык! Эхэр икъю айкегъяахъэ.

Адыгейм иллаторхэмэр
иартистхэмэр зыхэлэжьэхэ
лофтхъబээу адыгэ усэкло цэ-
рылоу Къуекъо Налбый итвор-
чествэ фэгъэхыгъэри гъашэ-
гъонэу Тыркуем щыкlyауль. Ар
зэхэзыгъэхэр Чэтэо Ибра-
хымэрэ Едыдж Мэмэтрэ.

хъимэрэ Өдүйж Мэмэтрэ.
Едүйж Мэмэт 1992-рэ ильэс
сүм Адыгейм къызэкощыжым
бзэхэм язэгъашэнкэ Гупчэу
«Актив» зыфиорэр Мыекуяту
къыщызэуихыг. Мышкэ къыз-
фэбгъэфедэн пльэкъышт опыт
республикэм зэримыгагъэм
емыльтыгъеу Мэмэт егъэджэн
лофыр лъэгепшхом нэсэу зэ-
хищэн ылъэкъыг. Ильэс 30-м
къыклоц нэбгырэ мини 10 фэ-
диз Гупчэм щеджагь. Ахэм
ащищэу нэбгырэ мини 2-мэ
«Активым» исертификатхэр,
нэбгырэ 260-мэ Кембриджскэ
университетым идуунэ серти-
фикатхэр аратыгъэх.

Едыдж Мэмэт республикэм иныбжыкыл сэнауущхэм іэпилігъу зэрафэхъухэрэ Фондэу «Гүфэс» зыфиорэри зэхицагь. Журналистикэм, литературэм, культурэм, спортым гъэхъэгъешхохэр ашызышын зыльэктыш ныбжыкыл эхэм яктыыхгъэшын ашкыл илахьышхо хишиыхъагь.

Гъэхъагъез илехэм афеш! Едыж Мэмэт щытхууц! «Адыгэ Республика» народнэ гъесэнэгъэмк! изаслужене юфыш! зыфиорэр кыяфаяшьшошагъ. «Активир» къэзыухыгъэхэр къизэрэфэрразэхэм ащигуетынгъэ зыкыреғъэлты.

Дунэе Адыгэ Хасэр

(Икэух.)

ДАХ-м изэхэшаку Апэрэ дунэе заом гуфэкло дзэхэр зэхэзыагъэхэр, Урысыөр къэзыухумагъэхэр. Изэхэшаку Ятонэрэ дунэе заом хэгъэгүри, дунайри пый мэхъаджэм къевигъэлгъэхэм агаа ишыгъэхтийлхүжхээр.

ДАХ-м изэхэшаку ыкьюш, шышихьу рельягъо къышшош, изы зыхъукэ, мазэм еллтыгъэхэр. «Сызылекэ сиблие хэкумкэ гээзагъэу сижбугъэлжэх» осяетыр къэзышыгъэхэр.

ДАХ-м изэхэшаку 1930-рэ ильэсхэм Сирием адыгабзэр зыщызераагьашэрэ еджапэ кынзэузыхыгъагъэхэр, пчедыжь къеси еджакло цыкхам агухэр хэкумкэ гээзагъэу ягимн къязгъэуагъэхэр.

ДАХ-м изэхэшаку 1950-рэ ильэсхэм Иорданием адыгабзэкэ спектакль зыгъеуцугъэхэр, чыгужым, хэку гээзажым фэгъэхыгъэ гыбзэхэр зэхэзильхагъэхэр.

ДАХ-м изэхэшаку радиокэ, тхыгъекэ хэхэсхэм алтыгэсигъэхэр, лъенныкуитумки тхаклумашлохэр ауж зеритим зырамыгъельхэйз эзкэлтыхыгъэхэр.

ДАХ-м изэхэшаку хэхэс къошхэм ахехъагъэхэр, ахэр хэкум къезыгъэблэгъагъэхэр, шээгъэджагъэхэр...

ДАХ-м изэхэшаку, 1970-рэ ильэсхэм къафеблэгъэгъэ якъошхэр ястипендиехэмкэ зыгъехэкэгэе ныбжыкэхэр. Изэхэшаку, нэдэлпүлэе Ѣмылагъэ пэтми, хэку гээзажыр гутгэ лъагэу зыфыхээзыхыгъэгъэ, журнал, гээзет къидээзгээгъэгъэхэр...

ДАХ-м изэхэшаку хэхэсир хэкум къэзгъэхьопсыгъэ титхаклохэр, усаклохэр. Изэхэшаку тиоредусхэр, типчинаохэр, ордыгохэр, лъепкэ къашахэр зыгъэпсэугъэхэр.

Ау, пстэуми афэмидэу, ДАХ-м изэхэшаку Урысыөм хэхьэрэ тихэхүхэр, республикхэр зэхэзыагъэхэр. Изэхэшаку тихэгъэхүм зыгъеуухыгъэ, хэхэсм гутгэе фэзышыгъэтиунэшошлохэр.

Къэлкэ, хэкум къинжжынныр зинаасыл къыхыгъэ, хэкугжым Ѣылжыгъэ, гутгэ хэхьгэе хэтре хэкурьи, хэкур, лъепкэри зиплъапэ хэтре хэхэси ДАХ-м изэхэшаку...

Шылыкъэр, хэхэсир хэхэсэу лъепкын зеримыгъэштийр, хэкури хэхэсм зэрэфэнхыкъор ары. ДАХ-м къыгурэо хэхэс пстэуми хэкум къагъэзжын зэрэмлэгъэштийр. Арыш, ДАХ-м зидэлэжъагъэри непэ зидэлажъэрэри «зы къэралыгъо тыхуухынныр арг, зэфешхыаф къэралыгъуабэ шылсэурэ, ныдэлтхыззэкэ зэлтыгэсирэ зылъепкэ тыхуухынныр ары».

Ащ даклоу ДАХ-м къыгурэо лъепкхэм егъешэрэ пий яэ зэрэмхыбщтири. Дунаим мызэуагъэрэ пий зимилагъэрэ лъепкэ зэрэтемытыри, ильэсийш пчагъэкэ зээзэуагъэхэ-

ри ахэтыхжэу непэ лъепкхэр зэгохьан, зэгурьон зэральхырээр инэрыльгэу. Къыгурэо урысхэри, хэгъэгогу къытфэхъугъэ нэмыкэ лъепкхэри тызэгурьо, Урысыө Federaciem иамалыр тиамалэу, ыклюачэри тилючэри тызэдэпсэумэ, лъепкын зызэриужыжыщтири, хэхэсир къэтцэжжын зэрэлтээштири.

Еланы ДАХ-м ышош мэхъу тикьеялгъо, федерализмэр зэрэшыптырээм, демократиэм зызэрэшигъурэм елтыгъэу, лъепкэ зэфэшхъафхэм язэкошыгъэ нахь пытэ, язэфыщтики нахь дахэ зэрэхъщтири.

Щэх хэльэп, хэкурьи адигэгэе ялэ фитынгъэм, УФ-м хэхэсхэм аритищт илэгэгүум ялтыгъэу къэралыгъуабэм ашылсэурэ адигэхэр Урысыөм игуфэкло лыкло хууцых. Гуфэкло лыклохэр зылжисэурэ къэралыгъохэмрэ Урысыө Федерациемэр язэфыщтики агъэдэхэнным, язэпхынгъэ зэрагъэлжэшынхүүн гурэ псэрэлкэ фэлэжэштири.

— Урысыө Федерацием илэгэхэри ихэгъэгогуухэм ахэлти.

— 1991-рэ ильэсийм ашти 2000-м нэс къячэ зилгэхэй хабзэр ылжапсэу УФ-м хэхэс адигэгэеми гъогу къэлкэ гражданствэ аритигъ. Непи Урысыөм ихэгъэгогуухэм афэгъэхыгъэ программэм тильэпкэгъуухэри къыдептыэ.

— Тироспубликхэм яконсти туциихэм хэхэсир ихэку кынрагъэблэгъэжын зэрэфитхэр артихь.

— Урысыө Федерацием ина шыокэ ыкыли илэгэгъуукэ Югославиим ѿшыгъэ адигэгэем яхэу агъотижьигъ.

— Хэкур зыгъотижьигъэхэм алаа Адигеим «Мэфэхъаблэкэ» зэджаагъэхэ къоджакэ, Пэнэхэс къудажэми хъэблакэ ашагъэлсыгъ.

— Сирием къикыжыгъэ ти- къошхэр Къэбэртэ-Бэлткъарым исанаторие щахъэктэйх, унэ- гушишъэрэ токлэг тфырэм унэ арагъэгъотигъ.

— Ильэс пчагъэ хууцыхэхэс ткъошхэм якланэм гъэ- мафэрэ зарагъэгъэпсэфи.

— Хэхэс адигэгээм онлайн- курсхэр адигабзэкэ, урсыбзэ- кэ курсхэр афызэхашэ.

— Зэрэднауэ итэхуухъагъэ адигэр зэдээгъэгупшигээр, зэдээгъэгумэкырэ, зэдээгъэгушхорэ лъепкэ мафэхэр тиэхэ хууцых.

— Республикахэр тиэ зыхууцыхэ мэфэкэ мафэхэр хэхэс ткъошхэмии къиддагъэмэфэкы.

— Хэкумрэ хэхэсирэ зээз- пхыгъэ унэгэ шьэ пчагъэхэр тиэ хууцых.

— Къэзгъэзжыгъэхэри

къштэл. Непэ ежь хасэхэм яоф хэмьльэу тильэпкэгъуухэр зэкэлэхэлх, къэзэрэцх, яоф зэдашэ, зэрэгэхъялх, зэблагъэхэр къэзэрэгъотижьых.

— Урысыө Федерацием илэ- къохэр адигэхэр бэу зыши- псэурэ хэгъэгухэм зыклох, тироспубликэ унэшошхэри лыкло купым хагъахэх.

— Урысыө Федерацием илэ- къохэр ихэгъэгогуухэм ахэлти.

— 1991-рэ ильэсийм ашти 2000-м нэс къячэ зилгэхэй хабзэр ылжапсэу УФ-м хэхэс адигэгэеми гъогу къэлкэ гражданствэ аритигъ. Непи Урысыөм ихэгъэгогуухэм афэгъэхыгъэ программэм тильэпкэгъуухэри къыдептыэ.

— Тироспубликхэм яконсти туциихэм хэхэсир ихэку кынрагъэблэгъэжын зэрэфитхэр артихь.

— Урысыө Федерацием ина шыокэ ыкыли илэгэгъуукэ Югославиим ѿшыгъэ адигэгэем яхэу агъотижьигъ.

— Хэкур зыгъотижьигъэхэм алаа Адигеим «Мэфэхъаблэкэ» зэджаагъэхэ къоджакэ, Пэнэхэс къудажэми хъэблакэ ашагъэлсыгъ.

— Сирием къикыжыгъэ ти- къошхэр Къэбэртэ-Бэлткъарым исанаторие щахъэктэйх, унэ- гушишъэрэ токлэг тфырэм унэ арагъэгъотигъ.

— Ильэс пчагъэ хууцыхэхэс ткъошхэм якланэм гъэ- мафэрэ зарагъэгъэпсэфи.

— Хэхэс адигэгээм онлайн- курсхэр адигабзэкэ, урсыбзэ- кэ курсхэр афызэхашэ.

— Зэрэднауэ итэхуухъагъэ адигэр зэдээгъэгупшигээр, зэдээгъэгумэкырэ, зэдээгъэгушхорэ лъепкэ мафэхэр тиэхэ хууцых.

— Республикахэр тиэ зыхууцыхэ мэфэкэ мафэхэр хэхэс ткъошхэмии къиддагъэмэфэкы.

— Хэкумрэ хэхэсирэ зээз- пхыгъэ унэгэ шьэ пчагъэхэр тиэ хууцых.

— Къэзгъэзжыгъэхэри

ябынхэри Ѣылжээ исыдрэ лъэнхыуу пытэу хэцуагъэх.

— Адыгабзэ учебникхэр федеральнэ программэм хагъеу- цааг.

— Яфитынгъэ къэзыухумэ- жыгъэ ткъош ахъацхэм, заом иапэрэ мафэхэм къащегъэжь- гэу адэлгэлтэй.

— Урысыө Федерациемэ ДАХ-мрэ цыхэ зэрэзэфа- шыэр, уасэ зэрэзэфа- шыэрэ ДАХ-м ихъаматэу Сэхъурэкъо Хауа УФ-м и Президент дэж Ѣызэхэшэгъэ лъепкэ зэфыщтикихээмкэ улчээжьгэу купым, конституци- ем зэхъокынгъэу фашыгээр цыфхэм агурагъэлоным дэлжээгъэхэм ахагъэхьаг...

— УФ-м и Президентэу Владимира Путиныр ДАХ-м ия XIII-рэ Зэфэс кынфэгушуаг...

— Администрацием илэхэри Татьяна Вагинар Зэфэсийм кын- шыгущыаг...

Тынай зытэтийн фаехэр

Ащ даклоу лъытэнгъэ зы- фэтшырэ тильэпкэгъу лъа- плахээр, джыри зэ зыкыши- фэтгъязэ, тыкышишьаджэ, тышьользэй!

— Лъэпкымкэ тызэрэтихъ- хъагъэр, лахь-лахьэу тызэрэг- щыгъэр эзьтишьумыгэгъупш!

— Тызьшилсэурэ хэгъэгухэм артихь хабзэхэр зэрэзэфэмидээр къидэтэжьгээлтэй!

— Тыгыуасэ нэс тызэлтыэ- син зэрэтымылтэйгъэр тынэ- нэгүү къэтэшьумыгээ!

— Тызэрэгтэйхъагъыгъэ къо- дыу, тызэшьозгъэхъодыжын зыльэкыщт Ѣоклэ-шыкхэхэм зашытэжьгээдээй!

— Тихэгъэгухэм мамыр арти- хын, яэкономикэ зыкыи- тиным, зэфыщтикихэ дахэ зэ- дырэлэнэ тифэжьгээгъелж!

— Алахым шуукэ тызэф- хъыжь!

— Ткэхэхэгъэр тегъэто- тэж...

ДАХ-м и Тхъаматэхэмрэ и Генеральнэ секретарьхэмрэ

I.

1991-рэ ильэс, жыныгъуа- клем и 19 — 20, Налыцк

Тхъаматэр: Къалмыкъ Юр

Генеральнэ секретарь:

Щэукы Мыхыамэт

II.

1993-рэ ильэс, жыныгъуа- клем и 20 — 25-рэ, Мыецкуалэ

Тхъаматэр: Къалмыкъ Юр

Генеральнэ секретарь:

Мэшфэшү Хатам Недждэт.

Къалмыкъ Юрэ 1993-рэ ильэс- сим шышхъэлум Урысыө Фе- дерацием иминистрэ зэхъум, аш гуадээ Ѣытгыгъэ Шъхэлхэхьо Абубэчир Тхъаматэ мэхъу.

III.

1996-рэ ильэс, бэдээгогъум и

24 — 26-рэ, Щэрджехъал

Тхъаматэр: Къалмыкъ Юр

Генеральнэ секретарь:

Охытэ Александр

1997-рэ ильэс, Ѣылэ мазэм и 16-м Къалмыкъ Юрэ дунаим зэхъжым ыуцж Советын Акбащ Борис Тхъаматэу хихыгъ.

IV.

1998-рэ ильэс, мэ

Кавказ заом ыуж Хэкум къинэжьыгъэ адыгэхэм яшылакъэ зэрэхъугъэр

Адыгэмэ ятарихъ изэхэфын удэлэжьэнэр Ioф псынкэл. Сыда пломэ, сэри сиадыг ыкъи сильэпкэ зэпичыгъэ гъогур сирукъэ зэхэсэшэ, кыспэблагъ. Шыпкъэу пощтмэ, угукъэ уфэмэшагъэу ыкъи зэхэмшлагъэу уильэпкэ кырыкъуагъэм утегущылэн пльэкъыштэп.

Я XIX-рэ лэшэгъум адыгэмэ ятарихъ плou зэпичыгъэу хуугъэ. Ар нэрэлэгъу къэзышылэр Кавказ заом ылакъэ Щэрджэс хэкур зыфэдагъэмрэ зэо ужым адыгэмэ яшылакъэ инэу зэрэхъокъигъэмрэ ары. Щэрджэс хэкур пачыхъэм идзэхэм зэллаштагъ ыкъи Урысъем игуунапкъэхэр кыблэмкъэ лыкъотагъэх. Ау адигэ чыгуу зэобанэкъэ аштагъэм империем ихбээ-нешанхэр щыргэеуцуныр Ioф кызыримыкъоу кычэкъигъ.

Хэкум къинэжьыгъэ адыгэмэ язитет дэгъоу къагъэльагъо мыш фэдэ гупшихъэм: яшылакъэ нахышишү зэрэмхъуштим инэу ыгъегумэкъищтигъэх, лэшэгъу пчагъэхм лъэлкъыр зэрэсэутигъэ шэн-хабзэхэр зэхъокъигъэх, Урысъем ихбээ шапхъэхэр аштэн альэкъищтигъэп.

Кавказ заор адигэхэмкъэ тхъамыкъэлгээ дэдэу зэрэштигъэр тарихыми дэгъоу къегъэльагъо. Лъэлкъым ишылакъэ пшэжын умылъэкъинэу зэхъокъигъэ. Адигэмэ утынышо языхъигъэр лъэлкъым инахыбэр егъэзэгъэлэ Тыркуем икъыжын фаеу зэрэхъугъэр шэнэгъэлэжхэм дэгъоу агъенэфыгъ: пачыхъэм идзэхэр Щэрджэс хэкум къизехъхэм, пшъэриль гъэнэфагъэ ялагъ — чыгуу аштнышъ, лъэлкъэу щыпсэурэр агъекошынэу. Пачыхъэм идэепашхэм ашыщэу Евдокимовын ылоштигъэ, адигэмэ ячыгухэр аштэнхэшь, урыс күтүрхэр икъи станицхэр ашагъэпсынхэу.

Адигэ чыгуу Урысъе империем ыштагъэхэр агъэорышэнным пае чиновник зэфэшхъафхэр къашштигъэх ыкъи лэнатэхэр аратыштигъэх. Сиху Сэфэрбий къизэритхъыжырэмкъэ, адигэмэ яшылакъэ зыгъэпсынхэу къагъэкъогъэ цыфхэм лъэлкъым ишэн-хабзэ хэшыхыкъи фырялагъэп, зэрагъэшлэнену фэяягъэх.

Непэр мафэм бэрэ тегъэгумекъы адигэ лъэлкъым изытет зэрэхъугъэм. Упчэ къэтэдхы — сидигъуа лъэлкъым изэхашэ зэпичыгъэу зыхъугъэр? Аш лъапсэу илэр зы — лъэлкъым егъэзэгъэлэхэйхэу ихэку зерибгына-

гъэр ары. Н. Дубровиним къетхъжыы адигэу хэкум къинахъэр бэрэ зэрагъэкоштигъэхэр. Лэшэгъу пчагъэхэм зыщыпсэутигъэх къушхъхэм къахашхи, орыжъылэу, уз зэфэшхъафхэр кызыхъкырэ чыпшэхэм агъэтисыщтигъэх. Ягупсэ чыпшэхэр зэрагъэльгъунэ адигэхэр чецирэ къушхэм клоштигъэх. Тыркуем икъыжыгъэхэм псеуплэр къыхахы зыхъкъэ, хэкум рагъапшэштигъ.

Адигэхэр зэрэштигъэ чыгухэр урыс хэку шыпкъэ ашыныр ары мурадэу ялагъэр империем ихбээ цыфхэм. Аш фэгъэхыгъэ зэкъэ юфтхабзэу зэшүхахырэр. Яшылакъэ хыльте дэдэ зэрэхъугъэм фэши, адигэу хэкум къинэжьыгъэхэм анахъ Ioф шхъялэу альтэштигъэ бэзэмрэ шэн-хабзэхэмрэ къэгъэнэжьыгъэнхэр.

Чылэхэр зэрагъэкошхэрэм адигэмэ зэрарышо къафишыщтигъ. Егашэл эзхынгъэу лъэлкъым илагъэр зэпичыгъэ хуугъэ. Чылэхэр зытесыщтигъэ чыгухэр къэзэхъхэм аратыштигъ, ахэр ильэс пчагъээрэ зытлиштигъэх амьгъэфедэхэу.

Адигэмэ ялагъ иниу къагъэхъыттигъэ Тэмэр Кавказым реформэу щызашуахыщтигъэм. Чыгур агощи зыхъкъэ, цыфхэм къизэркъохэм ар нахъ макъэу къатефштигъэ. Аш нэмыкъэу, хэкум къинэжьыгъэ адигэхэр зыщыпсэурэ чыпшэхэр дээ гэлэгэришлэлтэй тетэу гээснэгъагъэх. Аш къидилтэштигъэ мыш фэдэ юфыгъохэр: адигэр гъогу техъан зыхъкъэ «билет» ыыгын фэягъ; нэмыкъэ чылэ укцион пае мэфэ заулэ илэу чиновниким тхъалэ елтийнэу щытагъ. Мыш фэдиз къин зылэгүүгэ лъэлкъыр зэтэцжынны пае охтэ макъэп ишыкъланэхэр.

Лэшэгъу пчагъэхэм зэрэпсэутигъэ шыкъэл агъэтисыщтигъ, империем ихбээ техъанхэу адигэхэр фэяягъэх. Дэгъоу аштагъэх, аш ихбээ заштэгъэ, бэри, культурэри зэрэхъдыштхэр.

Адигэхэр нахъ пытэу Урысъе империем епхыгъэнхэм фэши, чыристан динир нахъ игъэлтэйгъэу хэбзакъэм ицифхэм агъэфедэштигъ. Тарихым къизэригъэльягъорэмкъэ, Урысъемр Ислам динир зылэжынэ лъэлкъэмрэ язэфыщтигъэ къизэркъо дэдэу щытагъэп. Я XIX-рэ лэшэгъум Исламым фэгъэхыгъэу урыс шэнэгъэлэжхэм научнэ тхыгъэ зэфэшхъафхэр кыыхаутхэу аублэ. Ахэм зэу ашыщ академикэу Андрей Муравьевыр. 1848-рэ

ильэсийм «Ислам диним фэгъэхыгъэ тхыгъэхэр» зыфилорэ тхыллыр шэнэгъэлэжхэм къидэгъэкъы. Гээшэгъэноир, Муравьевым итхыгъэхэр чыристан динир зылэжьеу хэбзэ Ioф зезыхъэрэ цыфхэм афэгъэзажъу щытагъ. Анахъеу академикым къыхигъэшчиэр нэмыкъдин зезыхъэрэ цыфхэм уафесакын зэрэфаар ары. Ау министерствэм щылажъэрэ чиновниковхэр мыш фэдэ тхыгъэхэм яджэштигъэхэп. 1882-рэ ильэсийм ыоныгъо мазэм динлэжхэм афэгъэхыгъэу Указ къыдагъэшчи. Аш къышиштигъы, империем ыштэгъэ чыгухэр шызэргэшлэнэу еджэлэп зэфэшхъафхэр къизэхъигъэхэу. Аш мэхъанэу илагъэр, еджаплэр къэзүхыре ныбжыкъэхэр чыристан диним

дэлэжъэнхэр ыкъи урыс шэнхабзэхэр цыфхэм ахальханыр ары.

Щылакъэхэр къин хуугъэм, адигэмэ дэгъоу къагурыоцтыгъэ еджэныимрэ гээсэнгъээрэ лъэлкъымкъэ мэхъанэшхо зэрэлээр. Лъэлкъым игъэсэнгъэ инэу фэгумэкъищтигъэ Нэтэукъю Шэрэллыкъю. Шэнэгъэлэжхыр адигабзэм иалфавит изэхэгээзүүн ишыпкъэу дэлажъэштигъ. Сиху Сэфэрбий дэгъоу къетхъжы, Нэтэукъю алфавитым дэлэжъэнэу зытэсийкъэ, Ioф къагъэпсынкъищтигъэ бзыу цылакъо пчедыжыгъеп ордэд къэзэштигъэхэм, пчыхъэрэ чыгэгэжхэм икъутамэхэр зэрэссыштигъэм ыкъи чэчим зеко ежэгээ шыхам амакъ.

Лъэлкъым икультури, ыбзи къэзүхуумэгъэнимкъэ еджаплэрэхэм

мэхъанэшхо я. 1890-рэ ильэсийм къуаджэу Хъакурынхъаблэ класситу хуурэ еджаплэр къыщызэуахыгъ. Ар къэзүхуурэм лъэлкъэ йэмэ-псымэ зэфэшхъафхэр ышын ыльэкъынэу сэнэхьат къыратыштигъ. Мыш нэмыкъэу адигэ чылэхэм пэублэ еджаплэрэхэр къащызэуахых. «Тиклалэхэм гээсэнгъэ ялэнэу тифай, — алоштигъэ чылэмэ ашыпсэурэ цыфхэм. — Гээсэнгъэ зиэр лъэлкъым фэлэжъэн ыльэкъыщ».

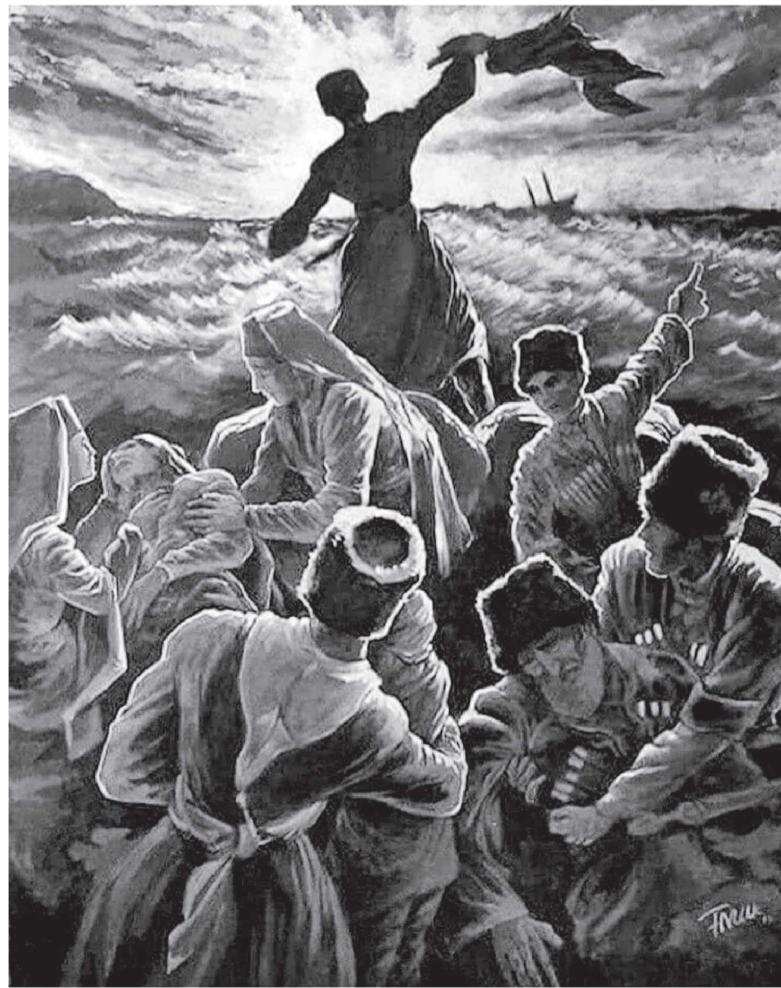
Къуаджэхэм адэт еджаплэрэхэм ныдэлэфыбзэм нэмыкъэ агъэфедэштигъэп. Еджаплэрэхэр зыээиль урыс чиновникмэ ар агурихыщтигъэп. Сыда пломэ, ныдэлэфыбзэлкъэ угущынэу ыкъи уедже зыхъкъэ, лъэлкъэрэ зэхашэм зеушюмбгъ.

Я XIX-рэ лэшэгъум ия 70 — 80-рэ ильэсхэм лъэлкъэрэ интелигентицем мэхъанэу илэр нэрэлэгэту мэхъу. Ислам еджаплэрэхэр къэзүхуурэм адигэхэм ахэхъо. Ахэр лъэлкъым псэмыблэжъэу фэлажъэштигъэх.

Шыпкъэ, охтэ макъэп ашкыщегъэжъагъэу блэкигъэр, адигэхэр Урысъе империем ихбээ езэгынхэ фаеу хуугъэ. Уахтэй зэкъэри ештэжы ало, лъэлкъым игукъау, игукъэжчи нахъ шьабэ хуугъэ. Адигэмэ гъогу къинэу зэпачагъэ дэгъоу къегъэльагъо: сид фэдэрэ лъэхъани лъэлкъэрэ шэн-хабзэм икъэхъумэн анахъ Ioф шхъялэу щытагъ. Ау, адигэмэ яшэлж «узырэ чыпшэу» къыхэнагъ ялэнэу лъэлкъым инахыбэр эгъэзэгъэлэхэйхэу ихэку зерибгына-гъэр.

Ильэсийбэ хуугъэу шышхъэйм и 1-рэ зихэу къэзгъээзэжыгъэм и Мафэу хагъеунэфыкъы. Ау, упчэ къэмэйтэдхын ыльэкъыщтэй: Истамбыл тьогур зэпичыгъэхъагъэр къытгээрэзэх, ахэм ячыгужж къагъэзэжынэу амал ял? Джыри тэгүүгээ къэкъожыхэрэм ягъогу нахъ занкъэ хуунэу!

ПЭНЭШЬУ Аскэр.
Гуманитар уштэйнхэмкъэ
Адыгэ республикэ институты
м иофыш.

«Уимыхэгъэгу
идишэбг нахъи
узыщаплугъэм
и чыгуу Йэмыч!»

Лъапсэр хэкум

Адыгэ нысэр унэм ращэ, лъэпэ мафэкіэ унэгъуакіэм хэхъанэу *raiyalé*, лъэпкъ хабзэм диштэу нысащэр агъеджэгү. Зэшхъэгъусэ зэфэхъуугъэ ныбжыкіэхэм адигэ шуашшэхэр ашыгъых, адигэ мэкъамэр тыдэки щэу, кіалэмрэ нысэмрэ зэгозытхэрэр адигабзэкіэ къэгущылэ, ныдэльфыбзэкіэ мэхъуахьо. Мыщ фэдэ зыщихъун ыльэкыщтыр Адыгэ Республиктар ары.

Дыгъу Псынэфрэ Шхъаплэ Саимрэ яунагъу.

Нысэу Дыгъу Псынэф инасын къыхыгъ адигэ хэкум къыщтиджынэу. Янэу Эрсин, ятэу Мирадж іэкыбым къызыхуугъехэм, хэкум ипчэхэр къызэрэзэуиху, зыкъаугъоижы, ятэжь плаштэхэм ячыгу зыкъаугъээжыгъ. Псынэф пшьашэ къэхьу, идэкіогъу къызэсым, псеэльхъоу къыфыкъоийгъэри Хэкум къыкіэлтыкъожыгъ. Шхъаплэ Саим къэшэнэр Адыгейм къызэримыкъищтыр зештэм, бэрэ емыгупшишэу Тыркуем къикыжы, Хэкужын къыгъээжыгъ.

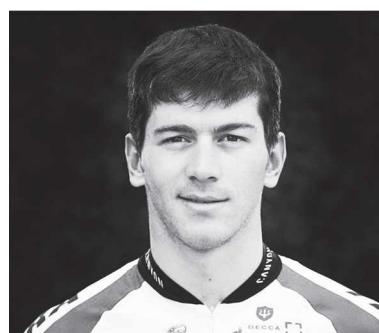
Мы нысащэу зигугуу къэшыгъэр зыхуугъэр 2014-рэ ильэссыр ары. Бэрэ сыгу къэкыжы Псынэфрэ Саимрэ яджэгу идэхагъэ. Нэужым, къызкіэлтыкъорэ ильэсхэм, зыслэхъеки сащэгушуукы. Тыркуем къингъялхэхэм, аш сыйыкъоктэ сапе къифагъехэм, садэгушылэхъуугъэ. Ахэм ялэгъо а хэгъэгүм сыйыкъуухэрэм адигабзэр аштэрэп. Джи мары ежхэм язакъоп ныдэльфыбзэр зыштэрэр. Ябин-унэгто дэхэ цыкъу ячыгу гупсэ щаплу, адигабзэр арагъашэ, лъэпкъ мэфекіхэм ахагъялжэх, хабзэр ахалхъе. Псынэфрэ Саимрэ непэ сабыиц зэдаплу. Пшьашэ анахъыж цыкъум Гуис фаусыгъ, аш ильэситф ыныбжь, гурит

кілэлцыкло Гуучылпс зыціэр ильэсич хуугъе, анахъыкіэ цыкъло мэзиц зынбжым Азэпс зереджагъехэр. Адыгэ цэ дахэх зэкіми ялэр. Мы сабыйхэр Адыгэ Республиктам ицыфых, хэхэс щылактэм щуухумагъэх, тэ тисабийхэм афэдхэх, ашыщ шынкъеэх джы къэтэдхых.

Іэкыб хэгъэгүм ашыгъсурэ адигэхэр Адыгэ Республиктам къэкъожынху зырагъягъаэр ильэс 30 хуугъе. 1990-рэ ильэсхэм яублапэ апэрэ унахъохем къагъээжьеу аублагъ. Ахэм къакхъуухъэгъе бынхэр непэ Адыгэ Республиктам къыщтидхъягъэх. Лъапсэу зэгорэм ичигъаэр щадзыжы. Республиктам имызакъо Урысыем хэхъоныгъе фаштэу мэпсэух, мэлажьэх. Зыцэ дунэе жуулагьоу къэнэфыхэрэри ахтэх.

Кушхъэфечэ спортымкіэ лъэгэпэ инхэм анэсигъэ Стлашыу Мамыр мары тигушхонигъ. Урысыем ихэшыпкыгъэ куп хэтэу тикъэралыгъо аш дунэе зэнэкъоху хэм къащегъэлтэгъо ыкчи теклонигъэ чыплэхэр къащидхы. Мамыр ильэс 28-рэ ыныбжь. Кіэлэ гъэсагъ, іэдэб хэль, шырыт, «ыцэ кыгъашыпкъэхьеу кілэ мамыр» ало дэгъо зыштэхэрэм. Нэуласэ тызэрэфхьоу, аущтэу зэрэштыр сэри

зэхэшшагъ. Зэкіэм апэу зыпупъэ ны-тыхэм ар яхьатыр. Мамыр ятэу Басами, янэу Жанни мэкъе шьэбэ-гъэтылыгъэкіэ мэгущылэх, гупсэф унагъо зерялэр агъэгъуащэрэп. «Тыкъэм-пъэукит, узэрэадыгэр зыщим-тэгъупш», — джары спорт иным хэхъэгъе кіалэм тым риорэр сыйдигъоки. Зэрэадыгэм пае Басам хымэ хэгъэгум ишишьуупш. Къэгъэзжынэм ильгү апэу зынбжыгъхэхэм ашыщ. 1989-рэ ильэс ар Сирием къикыжы къэкъожыгъи чылгужь, къэшьокто купэу «Налмэсым» ишпэшшэ къэшьуакло Айтэчыкю Жаннэ къышагъ. Кіэлиту къыфэхъу. Зэрэадыгэр мыш дэжьми къыхэшыгъ. Икілэ нахыжь Мамыр фиусыгъэм, нахыкіэм Насып ри-

Стлашыу Мамыр.

иагъ. Насыпрэ Мамыррэ зы ильэс азыфагу иль. Зэшхэр адигэ лъэпкъым ынапэх, игуга-пэх, ипэртых. Стлашыу Басам къэммыкъожыгъягъээм, мы кілэ шылажьохэр къызэрэтщыкъи-штыгъэхэр гъенэфагъе.

Цэй Бинас.

Урысыбэр, Урысыем иль хабзэр зэхагъэшшагъеу, гъэсэнгъэ агъотыгъэу ыкчи Адыгейим ихэхъоныгъэ ялахь ин халхъэу Іэкыбым къикыгъэ тильэпкъэгъухэр мэпсэух.

ихэхъоныгъэ ялахь ин халхъэу Іэкыбым къикыгъэ тильэпкъэгъухэр мэпсэух. Адыгэ республикэ сымэджэщым щилэжьэрэ докторэу Цэй Бинас ильэс 15 ыныбжьэу хэкум къащэжыгъ. Югославиум къикыгъыгъэ купым иунагъо хэтыгъ. Уцугъо ильэсхэр бэ шлагъэ зызэпичигъэхэр. Хэгъозаагъэу медицине тофэу зыптылыр егъэцакіэ. Жэпкъ-нэгу зэхэтым елээгъеннимкіэ Іэпэлэсэ дэд, анахь хиругр лазэв непэ алтытхэрэм ашыщ. Бинас джыри еджаплэм Ѣдэжэштыгъэ врач зэрэхъу-щымкэ таубытагъэ зешым. Зыкъэхъопситыгъэ сэнэхъатыр хэкум къызакъожым зэригъэ-пъотыгъ. Медицинэмкіэ университетыр Цэй Бинас хэкум къыншиухь. Краснодар ильэсито щилэжьагъ, ау ари шоочижьэ-луагъ, Хэкум фэдэ зэрэмхъу-щтыр къыгурьуу, Мыекуапэ къэкъожыгъеу, ильэс 15 хуугъеу сымэджэщым щэлажьэ. Мафэм операцие пчагъэхэр Бинас

Цэй Нэфын.

къазэрэпэгъо къыгъягъэхэр, къызхэхъажыгъэхэ ильэпкъэгъухэм іэпэлэгъоу къараагъэкыгъагъэр щыгъуупшэрэп. Анахь къынгыгъэр урысыбэр аргыгъэ. Ар зэригъэ-шэннимкіэ хэкум щыщэу пшээштэгъуу къыгъэхъуягъэхэр ильэпэгъуугъэх. Нэфынэ Югославиум къызакъожым ильэсито ѹордническэ университетым

Урысыбэр, Урысыем иль хабзэр зэхагъэшшагъеу, гъэсэнгъэ агъотыгъэу ыкчи Адыгейим ихэхъоныгъэ ялахь ин халхъэу Іэкыбым къикыгъэ тильэпкъэгъухэр мэпсэух.

иешых. Сымаджэхэм япсауныгъэ зэтэригъэуцожынэм ишыпкъэу пыль, ыгъэцкіэрэ тофэу икласэу мэлажьэ. Иофшэн зэрээзэфагъэм фэдэуи инасыги Цэй Бинас хэкум щигъо-тагъ. Мыщ щыщ пшьашэе аш шхъэгъусэ фэхъуугъ. Агъыржээнэко Саидэрэ ежырэдхы кіэлиту — Аспльянэ Рус-ланэрэ, зы пшьашэе — Асе зэдаплу. Ильэс 15-м итызэ, ишылэнэгъэ зэу зэрээхъокыгъэм Бинас зыпарэки рицэ-тэгъыгъигъэп.

Хэгъэгур зэригъсурэ хэбзэгъэсэхэр, шэпхъэ гъэуцугъэхэр дэгъоу пшэн фае хэбзэхъумэко къулыкъухэм уащылэжьэнэм пае. Цэй Нэфынэ а зэкір зэригъэшшагъ, ыуаштыгъ. Юрист утчэгъэхъуу шылажьэу ар непэ гэвэцэнэнимкіэ гээжэшшагъэм щэлажьэ. Иофшэнэгъухэм ахээгъягъэу, лытэнэгъэ къыфаштэу, ишшэрильхэр чанэу егъэцакіэх. Цэй Нэфынэ иунахъо Косовэ къикыжыгъэ купым хэтыгъ. Апэрэ хэгъэзэе ильэсхэр зыфэдагъэхэр ыгу къызыкъыгъиэу ятэжхэм ячыгу щэпсэу, ихэхъоныгъэ илахь хельхъэ. Адыгейр ыгу щыщ. Апэу ар хымэ хэгъэгүм къыщитеуагъэми, хэку гупсэр къызэрэдхэжъырэр зэхишээ зэптыгъ.

ЩЭПЫТЭЖЬЫ!

Дыгъу Айтэч.

Тыркуем кылкыжыгъэ Дыгуу Айтэч непэ адигэм идунаи щызельтшашэгъэ клаал. Зэрашла-тъэр илэршишыгъэхэр ары. Айтэч суретыш! Исурэтхэр кызызеры-клохэп. Хъишъэр кынфалаутэ. Адыгэ лъэпкыым кырыктуагъэр исурэтхэмкэ зэбъяшээн пльэ-кыщт. Заом имашю зыльэгъу-гъэ адигэ лыжым игуклае зыфэдизир, шыу закъоу гъоща-гъэм ышъхъэ зыдигъээзщтыр ымышшэу зэрещтыр, хъэзаб гъогум лъэпкыир ышъхъэ фи-митэу зэрэтхягъэр....

Сыд зэрэпсэүштэйр? Сыд юфа ыгьецкэхштэйр? — аш фэдэхэм Дыгыу Айтэч хэкум къызегъэзжым ягуулжысэштэгээ. Ихэку, ичыгу зэригжжийн гупшисэм ыгъэрэхьатыгээ. Еджаплэр къызэриухэу төубитеэль э пытэ ышли, Адыгейим къэклюжыгь. Ильэс 30-м ехүүгь ар хэкум къызыклюжыгъэр. Республиктэй иклэсэ дэд, ар къыхэштэйпэ, гушлоу Мыеекуапэ иурамхэм атетэу уалэ къифэшт бэрэ. Адыгейим изы мафэ къэс сурэт тырехы, тэри, республикэм щыпсэухэрэм, иклэрыкльтишьольтыр идэхагээ къытигъэшижжийрэм фэд.

Хэзүүлжээрийн фод.
Хэзүүлжээрийн фод.
Хэзүүлжээрийн фод.
Хэзүүлжээрийн фод.

шынхэр дэгүүгэй, сабыйхэр къафэхьгульх, ахэр ины хуульх. Ипхъорэльфыхэм урысыбзи адыгабзи агъэбзэрабзэу, непэ Адыгейм иныбжыкілхэм зы-

Цэй Махьир.

Кайхан Нэрыс.

Ильэс 19 ыныбжь. Пшызэ къэралыгъо университетым журналистикэмкэ ифакультет ия 3-рэй курс ихъягъ, анахь еджэкло пэрытхэм ашыш.

Мыш фэдэр хэкум къэкложын тээ унагьохэм къарыхъухъэгъэ сабыйхэм гъехъагъэхэр ашыхеу щысабэхэр щылэх. Еджэнны нахь фэкъулайхэу, уемыджэмэ ор-орэу пшыхъэ пыгъыжын зэрэмьлъэкъытыр нахь зэхашлэу ахэр щытых. Етлани дъялкъ күлтүрэм фэшагъэх

лэбэк күлтүрэм фэшьаъх, Иэнэласэхэр бэу къахэкыгъэх. «Налмэсым», «Исламыем», «Жыум», «Ашмэзым», «Ошадэм» – тызэрэгушхоу тиэтворческ купхэм непэ Иэкыб хэгъэгухэм къарыкыжыгъэе орэдьлохэр, къешуаклохэр, пщынаохэр ахэтых. Шьюш дыннымкэ, дышьенидэмкэ, пхъшээннымкэ, суретшынымкэ ахэр Иэнэласэх. А зэптэур хэхэс щылакэм хэтыфэх ашыкцэштыгъэ, арынки хъун нахь фаблэхэу, зэкэ льэпкыр къахэзгъэшыре нэшанэхэр нахь къахафу зыкышылтхэр.

Косовэ кыктырьбыгъэхэм афагъеуцигъэ Мэфэхъяблэ непэ сабый 64-рэ ѩгсэу. Мы чылэр непэ хэхэс адыгэхэм яжъогъо лъэгъохэцэу къэнэфы. Тыркуем,

кынфэхъугь. 2015-рэ ильзээм ашт кыншагь, иклалэу Батыр, ипшэшьитгээ Раянэрэ Амирэрэ адьгэмэ ячыгу щилүнхэу насып зэригтэгтэй ных тхъягь щымыгэу ельтийтэ. Джэнэт чыигум исхэу, яныдэлхьфыбзэктэ гү-щылэхэу, лэпк хабзэр зэрхээж мэпсэхү.

Ильэс 30 хүргээ тильэгкээгүхэм яхэуу Кызынагзээжийгээр, а уахьтэм яглонэрэ лэлэж ахэм квактэххуяа. Дэжирин сабийхэээ хэхэс щилжээм Кынхашыжыгэхэр, Кызынхуяа гэхэхэд химэ хэгээгүр зыфэдагъэрийн квашэжырэп. Хэдийн щилжэгтэжхэрэе бынхэр хэкурыс шыныгээ хувьжигыгэхэу мэпсэух. Щасуу зигбуугуу квэсшыгэхэм аар квагтэльяагь. Ау, шыныгээ квэллооцтмэ, бэрэ зэхэсэхыгтичигогтхуяа квабгээдэжэу: «мын квэлжыгыгэхэр тэ кыйтфэдэхээ». Ашкын квэслоненуу сизфаер — тэрийн ахэмкээ тынэмийн. Ауштээ зэрэштыр ежихэми тэрийн тилажьеэп. Тызепчайж, тызэрэс хэгээгүхэм яфэмэ-бжыимэ кыиттырехээ, кыитэбэкийнээ льэпкхэм яхабзэ кыиттек. Ау ильэсхэр зэблэктыштыг, а зэфэмайдэнэгэхэр хэктоктэжышиг, зэшшиг дэдэ тыхижышиг. Зын льэпктызшиг, зыль тильнитфэхэм арычээрээр, зыбзэ тыйзэрэгүү

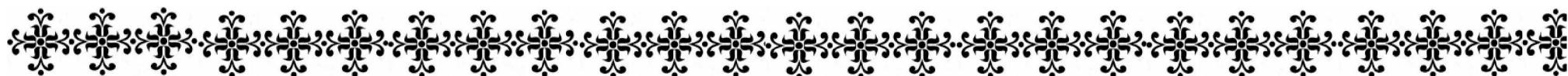
щылэрэр — ар зэкімә анах шұхыа! Къекложығығағынштық нахыбезу, къытфебләгъэжығағынштық тильәпкъеңүхэр жүгъеңү, яунә щыбәржығығағынштық. Тә тыштық ахэр, Хәкури яун, ячыгууж. Ау къекложырырә бәз. 1990-рә ильесхәм къашеттәжъяғыншы зекімәні тильәпкъеңүоу къекложығығағыншы нәбгыры минитү мәхъүхәми ары. Аш фәдиз уахтәу кызызкіләлдикүағыншы ар мәкін дәд.

Хэхэс адыгэу ілкээд къэралыгъохэм джыри ащылэр миллион пчъаьг. Непэ фэдэ мафуу, хэку къэгъэзэжжым имэфэк! ахэм тиджэпсальэ афэтэгъэхьы. Мы мафэр зэрэшьыэр агу ерэль. Ащ имэхъаны ины, лъэши. Адыггэм изиужкыжын лъапсэ фэышыгъэ маф. Косовэ куп ин хъульеу адигэ унагъохэр зэгорэм къызэриккыжыгъэхеу джыри тиадыгэ цыифхэр къытфэрэкожых. Хъяркэ къерэблэгъэжжых, лъапсэр хэкум щарэгъэпытэж.

*Ори сэри зы лэпкъым тыщищ.
Насып лъагъор нэфынэу
Тхэм тфыжарш!*

Іхъэм тфыихерәш!
Пшыхъэ къэлти, къежъэжь,
гъогу къытехъажь!
Тихэку къэгъэзэжь!
Тичыгужь о къыоджэжь!
ТІШЬУ Светлан,
Адыгеим изаслуженнэ жур-
налист.

Хекупчъэр къызызэйуахым апэрэ унагъоу къытхэхъажыгъэм щи-щэу Чэтэо Ибрахым непэ зымышЭрэ Адыгеим исэп. Ащ иш-хапЭу «Дышъэпс» игъомылэ зыгузымыльхъэгъэ цыф Мыекъуапэ къыдэнэжыгъэп. АдыгацЭхэр шхапЭхэм яитымэ зэрэдэгъури къытигъэшIагъ, адыгэ шхынхэри ахэм ашыуупшэрыхымэ, хъакЭхэр бэу къызэрекIолЭштхэри къытигъэлъэгъугъ.

Искусствэм иЦыфхэр

Орэдьир игуушыс

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Даутэ Сусанэ иконцерт бэдзэогъум и 28-м
Мыекуупэ щыкъуагъ.

Къоқыплем щыпсэурэ лъэпкъхэм яискусствэкэ Къэралыгъо музей и Темир-Кавказ къутамэ щызэхажэгъ пчыхъэзэхажэм нэбгырабэ хэлэхжагъ. Урысъем культуремкэ изаслуженнэ юфышшэу, Адыгэ Республикэм искусствэхэмкэ изаслуженнэ юфышшэху Хьот Заур игуушысэхэм къашыгхигъэшгъ концертэм хэгъэгум ишьольтырхэм ашыпсэурэ лъэпкъ зэфэшхъафхэр зэрэлтигъэхэр. Даутэ Сусанэ Урысъем ифестиваль-зэнэконо-къухэм щытхууцэхэр къашыдихгъэх. Ымаакъе уедэу зыхъукъе, орэдэу къылорэм нахь куо ухещэ.

Даутэ Сусанэ ирепертуар бай дэдэу щыт. Адыгэ орэдэу къыла-гъэхэм композитор цэрыйоу Тхъабысымэ Умаре ыусыгъеу ансамблэу «Налмэсым» фэгъхыгъэр нахь къахэтгэшгъ.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо ансамблэу «Налмэсым» къашьор къышы зыхъукъе артистхэр пчэгум къызэрихъэхэр, къашьом пос кыпальякъээ тамэ зэрератырэр нэпльэгъум къеуцо.

Тыгъэр, мазэр, жъуагъохэр, плыбланэхэр, нарт гуашэр къызэршэхъафхэр орэдым хэль гүшүлихэмкэ артисткэм къытльеэгъэс. «Налмэсым» къызэршэхъафхэр, лъэгъэлэй зэрэфэуджырэгүй «щэчэрэгъ», уегъушхо.

РСФСР-м изаслуженнэ артисткэу Кыкыл Зулхаджэ ижье-ре адыгэ орэдэу «Гощэгъэгъим игъыбзэ» 1957-рэ ильэсийн

Москва къызэршигъагъэр искусствэр зышогъешшэхонхэм ашыгъупшэрэп. Адыгэим культуремкэ и Мафэхэр Москва щыкъохээ орэдым едэгүхэхэм лъэпкъ искусствэм итарихъ осэ ин фашыгъагъ.

Даутэ Сусанэ «Гощэгъэгъим игъыбзэ» къызыхедзэм, орэдым къеуакъеу къыфигъотыгъэм зыкыгъешшыпкъэжыгъ. Орэдым гумэкл-гупшигъеу хэльгүм уедэуээ, артисткэм сэнау-щыгъеу хэльгүр къыхэгъэшгъ.

Урысъизэхэм къылорэ орэдхэм ядэгүхьюш. Тызышыпсэурэ чыгум, хэгъэгум, цыфхэм афэгъэхъафхэм щынэгъэхэр къа-лат. Артисткэм къеджэхүүгэх Урысъем икомпозиторхэм я Союз хэтэу Артем Пысь — аш фортелианэмкэ произведениехэр къыригъеуягъэх.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние исимфоническэ оркестрэ хэтэу, музыкант һэлэлсэу Стлашы Мэдин шыкъепшигъиэхэр къа-лат. Артисткэм къеджэхүүгэх Урысъем икомпозиторхэм я Союз хэтэу Артем Пысь — аш фортелианэмкэ произведениехэр къыригъеуягъэх.

Къэбэртэе-Бэлькъарым изаслуженнэ артистэу, хэгъэгум ифестиваль-зэнэконо-къухэм хагъэунэфыкъирэ чыпилэхэр къа-щыдэхыгъээ орэдийн ныжбы-къеу Бэрбэч Аскэр бзэ зэфэшхъафхэмкэ къыхидэгъэ орэдхэр гум рихыгъэх. Ижырэ адыгэ орэдхэр къызэрихъэрэм уегъушшо. Дунаим щыцэриоу орэдьиоу Адыгэ Республикэм, Къэбэртэе-Бэлькъарым янарод-

нэ артистэу Нэфышэ Чэrim искусствэм чыпилэу щырилэм тытегушигъээ, Бэрбэч Аскери гъэхъагъэхэр ёшынхэу фэтео.

Даутэ Сусанэрэ Бэрбэч Аскэр эзгүүсэхэу къалыгъ орэдхэри гум ехүх. Артистхэм ис-кусствэм щыпхырашырэ лъагъом зиушшомбгүүнхмкэ аш фэде гъэжжаплэхэр ящыкъа-гъэх.

Зэфэхысыгъжхэр

Пчыхъэзэхахъэр зезищгъэх Ахэдэгэго Рузанэ изэфэхысыгъжхэм тядэуээ, артистхэр ис-кусствэм ильэгаплэхэм афэкхонхэм зэрэфэхъафхэм къа-лат. Артисткэм къеджэхүүгэх Урысъем икомпозиторхэм я Союз хэтэу Артем Пысь — аш фортелианэмкэ произведениехэр къыригъеуягъэх.

Елтыгъиэхэр

Урысъем, Абхъязым язаслуженнэ артисткэу, Адыгэим инароднэ артисткэу Нэхэе Тэмэрэ

Редактор шъхьацхэр: ■ Зэхэззышагъэр:

ДЭРБЭ Тимур
ЖЫЛАСЭ Заурбэч
АБЫДЭКЬО
Люсанэ

Адыгэ Республикэм лъэпкъ юфхэмкэ, Ѣкъыб къэралжэм ашыпсэурэ тильэпкъэгъухэм алдьрэл зэхшынгъэхэмкэ ўиды къубар жыгъюм иамалхэмкэ и Комитет Адрессыр: ур. Крестянин, 236

■ Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысъем Федерацием хэутын юфхэмкэ, телерадиокъэтынхэмкэ ўиды зэлтыгъэсикъ амалхэмкэ и Министерство и Темир-Кавказ чыпилэгъэхъафхэмкэ ўиды къубар жыгъюм иамалхэмкэ и ПИ Лёту 23-00916

■ Зыышхаутыгъэр:

ОЛО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000, къ. Мыекуупэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор
шъхьацхэм игудээ —
52-49-44, пшъздэгъыж зыхырэ
секретарыр — 52-16-77.
E-mail: adyvoice@mail.ru

■ Пчыагъэр
4799

Индексхэр
52161
52162
Зак. 1349